

અદ્વૈતપુરુષોત્તમ સંહિતા અંતર્ગત

॥ સત્સંગઘીક્ષા ॥

સંસ્કૃત-ગુજરાતી

પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણ પ્રબોધિત
આજ્ઞા-ઉપાસનાના સિદ્ધાંતોને નિરૂપતું શાસ્ત્ર

ગ્રંથકાર

પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રી મહંત સ્વામી મહારાજ

॥ श्रीस्वामिनारायणो विजयते ॥

ભગવાન સ્વામિનારાયણ અને અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી
(શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજ)

अक्षरपुरुषोत्तम संहिता अंतर्गत

सत्संगदीक्षा

परब्रह्म स्वामिनारायण प्रबोधित
आज्ञा-उपासनाना सिद्धांतोने निरूपतुं शास्त्र

ग्रंथकार

प्रगट ब्रह्मस्वरूप श्रीमहंतस्वामी महाराज

संस्कृत श्लोक रचयिता

महामहोपाध्याय साधु भद्रेशदास

: प्रकाशक :

स्वामिनारायण अक्षरपीठ

शाहीबाग, अमदावाद - ३८० ००४.

SATSANG DIKSHA (Sanskrit and Gujarati Edition)
(Explanation of the principles of agna and upasana revealed
by Bhagwan Swaminarayan)

Publisher: SWAMINARAYAN AKSHARPITH
Shahibaug, Amdavad - 380 004. (INDIA)

1st Edition: (Small Size): July 2020.

Copies: 25,000

© SWAMINARAYAN AKSHARPITH

પ્રથમ આવૃત્તિ (ગુજરાતી આવૃત્તિ) : જુલાઈ, ૨૦૨૦

પ્રત : ૨૫,૦૦૦

કિંમત :

મુદ્રક અને પ્રકાશક :

સ્વામિનારાયણ અક્ષરપીઠ

શાહીબાગ, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪.

નિવેદન

‘સત્સંગદીક્ષા’ ગ્રંથ ભગવાન સ્વામિનારાયણના છઠ્ઠા આધ્યાત્મિક અનુગામી પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રી મહંતસ્વામી મહારાજે ગુજરાતી ભાષામાં સ્વહસ્તે લખેલું શાસ્ત્ર છે. આ ગ્રંથ પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણ ભગવાન દ્વારા પ્રબોધિત આજ્ઞા અને ઉપાસનાના સિદ્ધાંતોને પ્રસ્તુત કરે છે. આ ગ્રંથને મહામહોપાધ્યાય ભદ્રેશદાસ સ્વામીએ સંસ્કૃતમાં શ્લોકબદ્ધ કર્યો છે. આ સત્સંગદીક્ષા ગ્રંથ ‘અક્ષરપુરુષોત્તમ સંહિતા’ નામના ગ્રંથના એકભાગરૂપે સમાયેલો છે. ‘અક્ષરપુરુષોત્તમ સંહિતા’ સ્વામિનારાયણ ભગવાને ઉપદેશેલા સિદ્ધાંતો અને ભક્તિના વિવિધ આયામોને વિશદતાથી શાસ્ત્રીય શૈલીએ નિરૂપતું શાસ્ત્ર છે.

ભગવાન સ્વામિનારાયણ દ્વારા દીક્ષિત પરમહંસ સદ્ગુરુ પ્રેમાનંદ સ્વામીએ કહ્યું છે,

‘અક્ષરના વાસી વા’લો આવ્યા અવની પર...

અવની પર આવી વા’લે સત્સંગ સ્થાપ્યો,

હરિજનોને કોલ કલ્યાણનો આપ્યો રાજ.’

અક્ષરાધિપતિ પરબ્રહ્મ ભગવાન સ્વામિનારાયણ અત્યંત કરુણા કરી આ પૃથ્વી પર પધાર્યા. તેઓએ અનંત જીવોના પરમ કલ્યાણનો માર્ગ પ્રસ્થાપિત કર્યો. તેમણે પોતે જ પરમકલ્યાણપ્રદ દિવ્ય સત્સંગની સ્થાપના કરી. વૈદિક સનાતન અક્ષરપુરુષોત્તમ સિદ્ધાંતને પ્રકાશિત કર્યો.

સહજાનંદ શ્રીહરિ દ્વારા પ્રસ્થાપિત સત્સંગ એક જુદી જ ભાત

ઉપજાવે છે. આ સ્વામિનારાયણીય સત્સંગ એટલે વૈદિક સનાતન અક્ષરપુરુષોત્તમ સિદ્ધાંતને વરેલી વિશિષ્ટ જીવનશૈલી. આ વિશિષ્ટ જીવનશૈલીથી યુક્ત સત્સંગને તેમના સમયથી લઈને આજ પર્યંત લક્ષ્યાવધિ સત્સંગીઓ અનુસરી રહ્યા છે. આ સત્સંગના શાશ્વતકાળ સુધી પોષણ અને સંવર્ધન માટે ભગવાન સ્વામિનારાયણે અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુણાતીત ગુરુવર્યોની પરંપરાને આ લોકમાં અખંડિત રાખી છે.

પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણને અભિપ્રેત સત્સંગનાં મુખ્ય બે પાસાં છે - આજ્ઞા અને ઉપાસના. આ આજ્ઞા-ઉપાસનાના સિદ્ધાંતો પરાવાણીસ્વરૂપ વચનામૃત ગ્રંથમાં નિરૂપિત થયા. પરમહંસો દ્વારા રચાયેલાં ગ્રંથો, કીર્તનો વગેરેમાં પણ તે તે સ્થળે આ સિદ્ધાંતો પ્રતિબિંબિત થતા રહ્યા. અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ એમના ઉપદેશોમાં પરબ્રહ્મ ભગવાન સ્વામિનારાયણના સર્વોપરી સ્વરૂપસંબંધી તેમજ સાધનાસંબંધી સ્પષ્ટતા કરીને સિદ્ધાંતને અનેક સંતો-હરિભક્તોના જીવનમાં દેઢાવ્યો. બ્રહ્મસ્વરૂપ ભગતજી મહારાજની કથાવાર્તા દ્વારા ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અક્ષરબ્રહ્મ છે અને ભગવાન સ્વામિનારાયણ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ છે જેવા સત્સંગના દિવ્ય સિદ્ધાંતો ગુંજવા લાગ્યા. બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજે અપાર કષ્ટો વેઠીને શ્રીહરિપ્રબોધિત વૈદિક સનાતન અક્ષરપુરુષોત્તમ સિદ્ધાંતને શિખરબદ્ધ મંદિરો દ્વારા મૂર્તિમાન કરી દીધો. બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજે સંપ, સુહૃદભાવ અને એકતાનાં અમૃત પાઈ સ્વામિનારાયણીય સત્સંગને વધુ સુદૃઢ બનાવ્યો. તેમણે બાળ-યુવા-સત્સંગ પ્રવૃત્તિને વેગ આપ્યો. અઠવાડિક સત્સંગ સભાઓ દ્વારા આજ્ઞા અને ઉપાસનારૂપ સત્સંગનું નિત્ય પોષણ થાય તેવી રીત પ્રવર્તાવી.

બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રમુખસ્વામી મહારાજે અથાગ પરિશ્રમ કરી આ દિવ્ય સત્સંગનું જતન અને પોષણ કર્યું. સમગ્ર ભૂમંડળમાં ભવ્ય મંદિરોનું નિર્માણ કરીને, વૈદિક સનાતન ધર્મને અનુસરતાં શાસ્ત્રો રચાવીને

તેમજ અનેક યુવાનોને શીલવંતી સાધુતાએ સજ્જ કરીને તેઓએ સત્સંગનો વ્યાપ અને ઊંડાણ બંને વધાર્યાં.

શ્રીહરિ દ્વારા પ્રવાહિત આ સત્સંગભાગીરથી આજે પણ પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ મહંતસ્વામી મહારાજની છત્રછાયામાં અનેક મુમુક્ષુઓને પરમ મુક્તિનાં પીયૂષ પાઈ રહી છે. એક હજારથી વધુ સંતો અને લાખો હરિભક્તોનો સમુદાય સત્સંગના સિદ્ધાંતોથી દીક્ષિત થઈ ધન્યતા અનુભવી રહ્યો છે. એક ઈષ્ટદેવ, એક ગુરુ અને એક સિદ્ધાંતને જીવનનું કેન્દ્ર બનાવી એકતા અને દિવ્યતાનું પરમ સુખ ભોગવી રહ્યો છે.

આપણા સંપ્રદાયમાં સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સમયથી આરંભી સમયે સમયે આજ્ઞા અને ઉપાસનાના સિદ્ધાંતોને પુષ્ટિ આપતાં વિવિધ શાસ્ત્રો રચાતાં આવ્યાં છે. તેમાં તત્ત્વજ્ઞાન, આંતરિક સાધના, ભક્તિની રીત, આચારપદ્ધતિ વગેરે બાબતોના નિરૂપણ દ્વારા સત્સંગની જીવનશૈલીનું પ્રતિપાદન થયું છે. સંપ્રદાયનાં અનેક શાસ્ત્રોમાં નિરૂપાયેલા આ સિદ્ધાંતોનો સાર સરળ શબ્દોમાં અને સંક્ષેપમાં સંકલિત થાય અને એક ગ્રંથના રૂપમાં આકાર પામે તેવી પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ મહંતસ્વામી મહારાજની ઘણા સમયથી ઈચ્છા હતી. આ માટે તેઓએ વરિષ્ઠ સંતો સાથે પણ વિમર્શ કર્યો અને સૌની વિનંતીથી એ ગ્રંથનું લેખન સ્વયં સ્વહસ્તે કરવાની સેવા પણ તેઓએ સ્વીકારી.

આ ગ્રંથમાં ભગવાન સ્વામિનારાયણ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ નારાયણ છે, સર્વોપરી, સર્વકર્તા, સદા દિવ્ય સાકાર અને સદા પ્રગટ છે; ગુણાતીત ગુરુ અક્ષરબ્રહ્મ છે, પરમાત્માના અખંડ ધારક હોવાથી પ્રત્યક્ષ નારાયણસ્વરૂપ છે, મુમુક્ષુઓ માટે શાસ્ત્રોક્ત બ્રાહ્મી સ્થિતિનો આદર્શ છે; એમને વિષે દૃઢ પ્રીતિ અને આત્મબુદ્ધિ સાધનાનો સાર છે ઈત્યાદિ સિદ્ધાંતોની સ્પષ્ટતા થઈ છે. અક્ષરરૂપ થઈ પુરુષોત્તમની દાસભાવે ભક્તિ કરવી એ પરમ સિદ્ધાંત અહીં સુપેરે પ્રતિપાદિત થયો

છે. સાથે સાથે આંતરિક સાધનામાં આવશ્યક વિચારો જેમ કે પરબ્રહ્મની પ્રાપ્તિનો વિચાર, ભગવાનના કર્તાપણાનો વિચાર, ભગવાનના રાજીપાનો વિચાર, આત્મવિચાર, જગતના નાશવંતપણાનો વિચાર, સંબંધના મહિમાનો વિચાર, ગુણગ્રહણ, દિવ્યભાવ, દાસભાવ, અંતર્દષ્ટિ વગેરેનો સમાવેશ અહીં કરવામાં આવ્યો છે. આ ઉપરાંત મોળી વાત ન કરવી, અભાવ-અવગુણ ન લેવા, ભક્તોનો પક્ષ રાખવો વગેરે સિદ્ધાંતો સમાવવામાં આવ્યા છે. વળી મંદિરોની સ્થાપનાનો હેતુ તેમજ મંદિરોમાં દર્શનાદિ વિધિની રીતનો પણ અહીં નિર્દેશ છે. આ સિવાય સત્સંગીએ કરવાની નિત્ય વિધિ, સદાચાર, નિયમ-ધર્મ, સાપ્તાહિક સત્સંગ સભા, ઘરસભા, ઘરમંદિરમાં ભક્તિ કરવાની પદ્ધતિ, નિત્યપૂજા, ધ્યાન તથા માનસી વગેરે નિત્ય સાધનાઓ પણ આમાં વણી લેવામાં આવી છે.

આ ગ્રંથના શીર્ષકમાં પ્રયોજાયેલ 'દીક્ષા' શબ્દનો અર્થ દૈવ સંકલ્પ, અચળ નિશ્ચય અને સમ્યક્ સમર્પણ છે. સત્સંગના આજ્ઞા અને ઉપાસના સંબંધી સિદ્ધાંતોને જીવનમાં દૈવ કરવાનો સંકલ્પ કરીએ, તે સિદ્ધાંતોનો અચળ નિશ્ચય પ્રાપ્ત કરીએ અને તે સિદ્ધાંતો માટે સમ્યક્ સમર્પિત થઈએ તેવો જીવનસંદેશ આ ગ્રંથમાં પડઘાય છે.

આ રીતે ભગવાન સ્વામિનારાયણ પ્રસ્થાપિત અને ગુણાતીત ગુરુપરંપરા દ્વારા પ્રવર્તિત સત્સંગમાં આજ પર્યંત જે કાંઈ સમજવાનું અને આચરવાનું છે, તેમજ જે કાંઈ લાખો સત્સંગીઓ દ્વારા જીવાઈ રહ્યું છે તે સઘળું ગાગરમાં સાગરની જેમ આ 'સત્સંગદીક્ષા' ગ્રંથમાં સમાયેલું છે.

વિક્રમ સંવત્ ૨૦૭૬ અષાઢ સુદ પૂર્ણિમા, ગુરુપૂર્ણિમા, તા. ૫ જુલાઈ ૨૦૨૦ના પવિત્ર દિવસે પ.પૂ. મહંતસ્વામી મહારાજે આ ગ્રંથનું પ્રથમ પૂજન કરી તેને ઉદ્ઘાટિત કર્યો. આ જ દિવસે તેઓએ સર્વે સંતો તેમજ હરિભક્તોને આજ્ઞા પણ કરી કે આ ગ્રંથમાંથી દરરોજ પાંચ

શ્લોકોનું અવશ્ય વાંચન કરવું.

આ ‘સત્સંગદીક્ષા’ ગ્રંથ પ્રગટ ગુરુહરિ મહંત સ્વામી મહારાજે પ્રમુખસ્વામી મહારાજની જન્મશતાબ્દીના અર્ધરૂપે ભગવાન સ્વામિનારાયણ તથા ગુણાતીત ગુરુવર્યોનાં ચરણે સમર્પિત કર્યો છે.

ખરેખર, શ્રીહરિ અને અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુણાતીત ગુરુવર્યોના હૃદયગત અભિપ્રાયરૂપ ‘સત્સંગ’ને નિત્ય જીવનમાં જીવવાના દૃઢ સંકલ્પરૂપ ‘દીક્ષા’નું નિત્ય સ્મરણ કરાવતો આ ગ્રંથ રચીને પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુહરિ મહંતસ્વામી મહારાજે સમગ્ર સત્સંગ સમુદાય પર મહાન ઉપકાર કર્યો છે. તેમના આ ઉપકારના આપણે હંમેશાં ઋણી રહીશું. આ ગ્રંથને સંસ્કૃતમાં શ્લોકબદ્ધ કરનાર મહામહોપાધ્યાય ભદ્રેશદાસ સ્વામીનો પણ આભાર.

વૈદિક સનાતન ધર્મના અર્કરૂપ આ ‘સત્સંગદીક્ષા’ શાસ્ત્રના નિત્ય વાંચન, મનન, નિદિધ્યાસન દ્વારા સાચા અર્થમાં સ્વામિનારાયણીય સત્સંગની દીક્ષા પ્રાપ્ત કરીએ એ જ અત્યર્થના.

સાધુ ઈશ્વરચરણદાસ
૫ જુલાઈ ૨૦૨૦,
ગુરુપૂર્ણિમા વિ.સં.૨૦૭૬,
અમદાવાદ

॥श्रीस्वामिनारायणो विजयते॥

सत्संगदीक्षा

स्वामिनारायणः साक्षाद् अक्षरपुरुषोत्तमः ।
सर्वेभ्यः परमां शान्तिम् आनन्दं सुखमर्पयेत् ॥१॥

स्वामिनारायण ભગવાન એટલે કે સાક્ષાત્ અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજ સર્વને પરમ શાંતિ, આનંદ અને સુખ અર્પે. (૧)

દેહોઽયં સાધનં મુક્તેર્ન ભોગમાત્રસાધનમ્ ।
દુર્લભો નશ્વરશ્ચાઽયં વારંવારં ન લભ્યતે ॥૨॥

આ દેહ મુક્તિનું સાધન છે, કેવળ ભોગનું સાધન નથી. દુર્લભ અને નાશવંત એવો આ દેહ વારંવાર મળતો નથી. (૨)

લૌકિકો વ્યવહારસ્તુ દેહનિર્વાહहेतुकः ।
नैव स परमं लक्ष्यम् अस्य मनुष्यजन्मनः ॥३॥

લૌકિક વ્યવહાર તો દેહના નિર્વાહ માટે છે. તે આ મનુષ્ય જન્મનું પરમ લક્ષ્ય નથી. (૩)

नाशाय सर्वदोषाणां ब्रह्मस्थितेरवाप्तये ।
कर्तुं भगवतो भक्तिम् अस्य देहस्य लम्बनम् ॥४॥
सर्वमिदं हि सत्सङ्गाल्लभ्यते निश्चितं जनैः ।
अतः सदैव सत्सङ्गः करणीयो मुमुक्षुभिः ॥५॥

સર્વ દોષોને ટાળવા, બ્રહ્મસ્થિતિને પામવા અને ભગવાનની ભક્તિ કરવા આ દેહ મળ્યો છે. આ બધું સત્સંગ કરવાથી અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. આથી મુમુક્ષુઓએ સદાય સત્સંગ કરવો. (૪-૫)

**સત્સદ્ગઃ સ્થાપિતસ્તસ્માદ્ દિવ્યોઽયં પરબ્રહ્મણા ।
સ્વામિનારાયણેનેહ સાક્ષાદેવાઽવતીર્ય ચ ॥૬ ॥**

તેથી પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણે આ લોકમાં સાક્ષાત્ અવતરીને આ દિવ્ય સત્સંગની સ્થાપના કરી. (૬)

**સત્સદ્ગસ્યાઽસ્ય વિજ્ઞાનં મુમુક્ષૂણાં ભવેદિતિ ।
શાસ્ત્રં સત્સદ્ગદીક્ષેતિ શુભાઽઽશયાદ્ વિરચ્યતે ॥૭ ॥**

આ સત્સંગનું જ્ઞાન મુમુક્ષુઓને થાય એવા શુભ આશયથી 'સત્સંગદીક્ષા' એ નામનું શાસ્ત્ર રચવામાં આવે છે. (૭)

**સત્યસ્ય સ્વાત્મનઃ સદ્ગઃ સત્યસ્ય પરમાત્મનઃ ।
સત્યસ્ય ચ ગુરોઃ સદ્ગઃ સચ્છાસ્ત્રાણાં તથૈવ ચ ॥૮ ॥
વિજ્ઞાતવ્યમિદં સત્યં સત્સદ્ગસ્ય હિ લક્ષણમ્ ।
કુર્વન્નેવંવિધં દિવ્યં સત્સદ્ગં સ્યાત્ સુખી જનઃ ॥૯ ॥**

સત્ય એવા આત્માનો સંગ કરવો, સત્ય એવા પરમાત્માનો સંગ કરવો, સત્ય એવા ગુરુનો સંગ કરવો અને સચ્છાસ્ત્રનો સંગ કરવો એ સત્સંગનું સાચું લક્ષણ જાણવું. આવો દિવ્ય સત્સંગ કરનાર મનુષ્ય સુખી થાય છે. (૮-૯)

દીક્ષેતિ દૃઢસદ્કલ્પઃ સશ્રદ્ધં નિશ્ચયોઽચલઃ ।

સમ્યક્ સમર્પણં પ્રીત્યા નિષ્ઠા વ્રતં દૃઢાશ્રયઃ ॥૧૦ ॥

દીક્ષા એટલે દૃઢ સંકલ્પ, શ્રદ્ધાએ સહિત એવો અચળ નિશ્ચય, સમ્યક્ સમર્પણ, પ્રીતિપૂર્વક નિષ્ઠા, વ્રત અને દૃઢ આશરો. (૧૦)

શાસ્ત્રેઽસ્મિન્નાપિતા સ્પષ્ટમ્ આજ્ઞોપાસનપદ્ધતિઃ ।

પરમાત્મ-પરબ્રહ્મ-સહજાનન્દ-દર્શિતા ॥ ૧૧ ॥

આ શાસ્ત્રમાં પરબ્રહ્મ સહજાનન્દ પરમાત્માએ દર્શાવેલ આજ્ઞા તથા ઉપાસનાની પદ્ધતિને સ્પષ્ટ રીતે જણાવી છે. (૧૧)

સત્સદ્ગાઽધિકૃતઃ સર્વે સર્વે સુખાઽધિકારિણઃ ।

સર્વેઽર્હા બ્રહ્મવિદ્યાયાં નાર્યશ્ચૈવ નરાસ્તથા ॥૧૨ ॥

પુરુષો તથા સ્ત્રીઓ સર્વે સત્સંગના અધિકારી છે, સર્વે સુખના અધિકારી છે અને સર્વે બ્રહ્મવિદ્યાના અધિકારી છે. (૧૨)

નૈવ ન્યૂનાધિકત્વં સ્યાત્ સત્સદ્ગો લિદ્ગભેદતઃ ।

સ્વસ્વમર્યાદયા સર્વે ભક્ત્યા મુક્તિં સમાપ્નયુઃ ॥૧૩ ॥

સત્સંગમાં લિંગભેદથી ન્યૂનાધિકપણું ન જ સમજવું. બધા પોતપોતાની મર્યાદામાં રહી ભક્તિ વડે મુક્તિને પામી શકે છે. (૧૩)

સર્વવર્ણગતાઃ સર્વા નાર્યઃ સર્વે નરાસ્તથા ।
 સત્સઙ્ગો બ્રહ્મવિદ્યાયાં મોક્ષે સદાઽધિકારિણઃ ॥૧૪ ॥
 ન ન્યૂનાઽધિકતા કાર્યા વર્ણાઽધારેણ કર્હિંચિત્ ।
 ત્યક્ત્વા સ્વવર્ણમાનં ચ સેવા કાર્યા મિથઃ સમૈઃ ॥૧૫ ॥
 જાત્યા નૈવ મહાન્ કોઽપિ નૈવ ન્યૂનસ્તથા યતઃ ।
 જાત્યા ક્લેશો ન કર્તવ્યઃ સુખં સત્સઙ્ગમાચરેત્ ॥૧૬ ॥

સર્વ વર્ણના સર્વ સ્ત્રીઓ તથા સર્વ પુરુષો સદાય સત્સંગ,
 બ્રહ્મવિદ્યા અને મોક્ષના અધિકારી છે. વર્ણના આધારે ક્યારેય
 ન્યૂનાધિકભાવ ન કરવો. સર્વ જનોએ પોતાના વર્ણનું માન ત્યજીને
 પરસ્પર સેવા કરવી. જાતિએ કરીને કોઈ મહાન નથી અને કોઈ
 ન્યૂન પણ નથી. તેથી નાત-જાતને લઈને ક્લેશ ન કરવો ને સુખે
 સત્સંગ કરવો. (૧૪-૧૬)

સર્વેઽધિકારિણો મોક્ષે ગૃહિણસ્ત્યાગિનોઽપિ ચ ।
 ન ન્યૂનાઽધિકતા તત્ર સર્વે ભક્તા યતઃ પ્રભોઃ ॥૧૭ ॥

ગૃહસ્થ તથા ત્યાગી સર્વે મોક્ષના અધિકારી છે. તેમાં
 ન્યૂનાધિકભાવ નથી, કારણ કે ગૃહસ્થ કે ત્યાગી બધા ભગવાનના
 ભક્તો છે. (૧૭)

સ્વામિનારાયણેઽનન્ય-દૃઢપરમભક્તયે ।
 ગૃહીત્વાઽઽશ્રયદીક્ષાયા મન્ત્રં સત્સઙ્ગમાપ્નુયાત્ ॥૧૮ ॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાનને વિષે અનન્ય, દૃઢ અને પરમ ભક્તિ
 માટે આશ્રયદીક્ષામંત્ર ગ્રહણ કરી સત્સંગ પ્રાપ્ત કરવો. (૧૮)

આશ્રયદીક્ષામન્ત્રશ્ચૈવંવિધઃ -

ધન્યોઽસ્મિ પૂર્ણકામોઽસ્મિ નિષ્પાપો નિર્ભયઃ સુખી ।
અક્ષરગુરુયોગેન સ્વામિનારાયણાઽઽશ્રયાત્ ॥ ૧૯ ॥

આશ્રયદીક્ષા મંત્ર આ પ્રમાણે છે -

ધન્યોઽસ્મિ પૂર્ણકામોઽસ્મિ નિષ્પાપો નિર્ભયઃ સુખી ।
અક્ષરગુરુયોગેન સ્વામિનારાયણાશ્રયાત્ ॥^૧ (૧૯)

આશ્રયેત્ સહજાનન્દં હરિં બ્રહ્માઽક્ષરં તથા ।
ગુણાતીતં ગુરું પ્રીત્યા મુમુક્ષુઃ સ્વાત્મમુક્તયે ॥ ૨૦ ॥

મુમુક્ષુ પોતાના આત્માની મુક્તિ માટે સહજાનંદ શ્રીહરિ તથા અક્ષરબ્રહ્મ સ્વરૂપ ગુણાતીત ગુરુનો પ્રીતિએ કરીને આશરો કરે. (૨૦)

કાષ્ઠજાં દ્વિગુણાં મારાં કણ્ઠે સદૈવ ધારયેત્ ।
સત્સઙ્ગં હિ સમાશ્રિત્ય સત્સઙ્ગનિયમાન્સતથા ॥ ૨૧ ॥

સત્સંગનો આશરો કરી સદાય કંઠને વિષે કાષ્ઠની બેવડી માળા ધારણ કરવી તથા સત્સંગના નિયમો ધારણ કરવા. (૨૧)

ગુરું બ્રહ્મસ્વરૂપં તુ વિના ન સંભવેદ્ ભવે ।
તત્ત્વતો બ્રહ્મવિદ્યાયાઃ સાક્ષાત્કારો હિ જીવને ॥ ૨૨ ॥

૧ મંત્ર ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જ બોલવો. મંત્રનો તાત્પર્યાર્થ આ પ્રમાણે છે : અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુના યોગે સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો આશરો કરવાથી હું ધન્ય છું, પૂર્ણકામ છું, નિષ્પાપ, નિર્ભય અને સુખી છું.

આ સંસારમાં બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુ વિના જીવનમાં બ્રહ્મવિદ્યાનો તત્ત્વે કરીને સાક્ષાત્કાર ન થઈ શકે. (૨૨)

નોત્તમો નિર્વિકલ્પશ્ચ નિશ્ચયઃ પરમાત્મનઃ ।

ન સ્વાત્મબ્રહ્મભાવોઽપિ બ્રહ્માઽક્ષરં ગુરું વિના ॥૨૩ ॥

અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુ વિના પરમાત્માનો ઉત્તમ નિર્વિકલ્પ નિશ્ચય ન થઈ શકે તથા પોતાના આત્માને વિષે બ્રહ્મભાવ પણ પ્રાપ્ત ન થઈ શકે. (૨૩)

નૈવાઽપિ તત્ત્વતો ભક્તિઃ પરમાનન્દપ્રાપ્તમ્ ।

નાઽપિ ત્રિવિધતાપાનાં નાશો બ્રહ્મગુરું વિના ॥૨૪ ॥

બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુ વિના યથાર્થ ભક્તિ પણ ન થઈ શકે, પરમ આનંદની પ્રાપ્તિ ન થાય અને ત્રિવિધ તાપનો નાશ પણ ન થાય. (૨૪)

અતઃ સમાશ્રયેન્નિત્યં પ્રત્યક્ષમક્ષરં ગુરુમ્ ।

સર્વસિદ્ધિકરં દિવ્યં પરમાત્માઽનુભાવકમ્ ॥૨૫ ॥

આથી સર્વ અર્થની સિદ્ધિ કરે તથા પરમાત્માનો અનુભવ કરાવે તેવા પ્રત્યક્ષ અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુનો આશરો સદાય કરવો. (૨૫)

સર્વં દુર્વ્યસનં ત્યાજ્યં સર્વૈઃ સત્સદ્ગિભિઃ સદા ।

અનેકરોગદુઃખાનાં કારણં વ્યસનં યતઃ ॥૨૬ ॥

સર્વ સત્સંગીઓએ સર્વ દુર્વ્યસનોનો સદાય ત્યાગ કરવો. કારણ કે વ્યસન અનેક રોગોનું તથા દુઃખોનું કારણ બને છે. (૨૬)

सुराभङ्गातमालादि यद् यद् भवेद्धि मादकम् ।
तद् भक्षयेत् पिबेन्नैव धूम्रपानमपि त्यजेत् ॥२७॥

सुरा, भांग तथा तमाकु इत्यादि जे जे पदार्थो मादक होय ते कारेय भावा के पीवा नही तथा धूम्रपाननो पश त्याग करवो. (२७)

परित्याज्यं सदा द्यूतं सर्वैः सर्वप्रकारकम् ।
त्यक्तव्यो व्यभिचारश्च नारीभिः पुरुषैस्तथा ॥२८॥

सर्वे स्त्री तथा पुरुषोअे सर्व प्रकारना जुगारनो तथा व्यभियारनो त्याग करवो. (२८)

मांसं मत्स्यं तथाऽण्डानि भक्षयेयुर्न कर्हिचित् ।
पलाण्डुं लशुनं हिङ्गु न च सत्सङ्गिनो जनाः ॥२९॥

सत्संगी जनोअे कारेय मांस, माछली, ईडां तथा दुंगणी, लसण, हिंग न भावां. (२९)

पातव्यं गालितं पेयं जलं दुग्धादिकं तथा ।
खाद्यं पानमशुद्धं यद् गृह्णीयाद् वस्तु तन्नहि ॥३०॥

पाणी तथा दूध इत्यादि पेय पदार्थो गाणेला ब्रह्मण करवा. जे भाद्य वस्तु तथा पीशां अशुद्ध होय ते कारेय ब्रह्मण न करवां. (३०)

चौर्यं न कर्हिचित् कार्यं सत्सङ्गमाश्रितैर्जनैः ।
धर्मार्थमपि नो कार्यं चोरकार्यं तु कर्हिचित् ॥३१॥

સત્સંગીઓએ ચોરી ક્યારેય ન કરવી. ધર્મને અર્થે પણ ચોરી ક્યારેય ન કરવી. (૩૧)

નૈવાઽન્યસ્વામિકં ગ્રાહ્યં તદનુજ્ઞાં વિના સ્વયમ્ ।
પુષ્પફલાદ્યપિ વસ્તુ સૂક્ષ્મચૌર્યં તદુચ્યતે ॥૩૨ ॥

પુષ્પ, ફળો જેવી વસ્તુ પણ તેના ધણીની પરવાનગી વગર ન લેવી. પરવાનગી વગર લેવું તે સૂક્ષ્મ ચોરી કહેવાય છે. (૩૨)

મનુષ્યાણાં પશૂનાં વા મત્કુણાદેશ્ચ પક્ષિણામ્ ।
કેષાઞ્ચિજ્જીવજન્તૂનાં હિંસા કાર્યા ન કર્હિંચિત્ ॥૩૩ ॥
અહિંસા પરમો ધર્મો હિંસા ત્વધર્મરૂપિણી ।
શ્રુતિસ્મૃત્યાદિશાસ્ત્રેષુ સ્ફુટમેવં પ્રકીર્તિતમ્ ॥૩૪ ॥

ક્યારેય મનુષ્ય, પશુ, પક્ષી, તથા માંકડ આદિક કોઈ પણ જીવજંતુઓની હિંસા ન કરવી. અહિંસા પરમ ધર્મ છે, હિંસા અધર્મ છે એમ શ્રુતિ-સ્મૃત્યાદિ શાસ્ત્રોમાં સ્પષ્ટ કહેવામાં આવ્યું છે. (૩૩-૩૪)

યાગાર્થમપ્યજાદીનાં નિર્દોષાણાં હિ પ્રાણિનામ્ ।
હિંસનં નૈવ કર્તવ્યં સત્સદ્ગિભિઃ કદાચન ॥૩૫ ॥

સત્સંગીઓએ યજ્ઞને અર્થે પણ બકરાં વગેરે નિર્દોષ પ્રાણીઓની હિંસા ક્યારેય ન જ કરવી. (૩૫)

યાગાદિકે ચ કર્તવ્યે સિદ્ધાન્તં સાંપ્રદાયિકમ્ ।
અનુસૃત્ય હિ કર્તવ્યં હિંસારહિતમેવ તત્ ॥૩૬ ॥

यागादि करवाना थाय त्यारे संप्रदायना सिद्धांतने अनुसरीने
हिंसारहित ज करवा. (३६)

मत्वाऽपि यज्ञशेषं च वाऽपि देवनिवेदितम्।
मांसं कदापि भक्ष्यं न सत्सङ्गमाश्रितैर्जनैः ॥३७॥

यज्ञनो शेष गझीने के पछी देवताना नैवेद्य रुपे पझ
सत्संगीओअे क्यारेय मांस न ज भावुं. (३७)

कस्याऽपि ताडनं नैव करणीयं कदाचन।
अपशब्दाऽपमानादि-सूक्ष्महिंसाऽपि नैव च ॥३८॥

कोईनुं ताडन क्यारेय न करवुं. अपशब्दो कडेवा, अपमान करवुं
ईत्यादि कोईपझ प्रकारे सूक्ष्म हिंसा पझ न करवी. (३८)

सत्ता-कीर्ति-धन-द्रव्य-स्त्री-पुरुषादिकाऽऽप्तये।
मानेर्ष्याक्रोधतश्चाऽपि हिंसां नैव समाचरेत् ॥३९॥

धन, सत्ता, कीर्ति, स्त्री, पुरुष ईत्यादिनी प्राप्तिने अर्थे तथा
मान, ईर्ष्या के कोधे करीने पझ हिंसा न करवी. (३९)

मनसा वचसा वाऽपि कर्मणा हिंसने कृते।
तत्स्थितो दुःख्यते नूनं स्वामिनारायणो हरिः ॥४०॥

मने करीने, वचने करीने के कर्मे करीने हिंसा करवाथी तेनामां
रहेला स्वामिनारायण भगवान दुःभाय छे. (४०)

આત્મઘાતોઽપિ હિંસૈવ ન કાર્યોઽતઃ કદાચન ।

પતનગલબન્ધાદૈર્વિષભક્ષાદિભિસ્તથા ॥ ૪૧ ॥

આત્મહત્યા કરવી તે પણ હિંસા જ છે. આથી પડતું મૂકવું, ગળે ટૂંપો ખાવો, ઝેર ખાવું ઇત્યાદિ કોઈ રીતે આત્મહત્યા ક્યારેય ન કરવી. (૪૧)

દુઃખલજ્જાભયક્રોધ-રોગાદ્યાપત્તિકારણાત્ ।

ધર્માઽર્થમપિ કશ્ચિદ્ધિ હન્યાન્ન સ્વં ન વા પરમ્ ॥૪૨ ॥

દુઃખ, લજ્જા, ભય, ક્રોધ તથા રોગ ઇત્યાદિ આપત્તિને કારણે, કે પછી ધર્મને અર્થે પણ કોઈએ પોતાની કે અન્યની હત્યા ન કરવી. (૪૨)

તીર્થેઽપિ નૈવ કર્તવ્ય આત્મઘાતો મુમુક્ષુભિઃ ।

નૈવાઽપિ મોક્ષપુણ્યાપ્તિભાવાત્ કાર્યઃ સ તત્ર ચ ॥૪૩ ॥

મુમુક્ષુએ તીર્થને વિષે પણ આત્મહત્યા ન જ કરવી. મોક્ષ કે પુણ્ય પામવાની ભાવનાથી પણ તીર્થને વિષે આપઘાત ન જ કરવો. (૪૩)

ભગવાન્ સર્વકર્તાઽસ્તિ દયાલુઃ સર્વરક્ષકઃ ।

સ એવ નાશકઃ સર્વ-સદ્કટાનાં સદા મમ ॥૪૪ ॥

ભગવાન સર્વકર્તા છે, દયાળુ છે, સર્વનું રક્ષણ કરનારા છે અને એ જ સદા મારાં સર્વે સંકટોના ટાળનારા છે. (૪૪)

ભગવાન્ કુરુતે યદ્ધિ હિતાર્થમેવ તત્સદા ।
પ્રારબ્ધં મે તદિચ્છૈવ સ એવ તારકો મમ ॥૪૫ ॥

ભગવાન જે કરે તે સદાય સારા માટે હોય. તેમની ઈચ્છા એ જ મારું પ્રારબ્ધ છે. તેઓ જ મારા તારક છે. (૪૫)

નૂનં નદ્દુક્ષ્યન્તિ મે વિઘ્નાઃ પાપદોષાશ્ચ દુર્ગુણાઃ ।
નૂનં પ્રાપ્સ્યામ્યહં શાન્તિમાનન્દં પરમં સુખમ્ ॥૪૬ ॥

મારાં વિઘ્નો, પાપ, દોષ તથા દુર્ગુણો અવશ્ય નાશ પામશે. હું અવશ્ય શાંતિ, પરમ આનંદ અને સુખ પામીશ. (૪૬)

યતો માં મિલિતઃ સાક્ષાદ્ અક્ષરપુરુષોત્તમઃ ।
નિશ્ચયેન તરિષ્યામિ દુઃખજાતં હિ તદ્બલાત્ ॥૪૭ ॥

કારણ કે મને સાક્ષાત્ અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજ મળ્યા છે. તેમના બળે હું જરૂર દુઃખને તરી જઈશ. (૪૭)

વિચાર્યેવં બલં રક્ષેદ્ નાઽઽશ્રિતો નિર્બલો ભવેત્ ।
આનન્દિતો ભવેન્નિત્યં ભગવદ્બલવૈભવાત્ ॥૪૮ ॥

આ રીતે વિચારનું બળ રાખી આશ્રિત ભક્ત ક્યારેય હિંમત ન હારે અને ભગવાનના બળે આનંદમાં રહે. (૪૮)

ષ્ટીવનં મલમૂત્રાદિવિસર્જનં સ્થલેષુ ચ ।
શાસ્ત્રલોકનિષિદ્ધેષુ ન કર્તવ્યં કદાચન ॥૪૯ ॥

શાસ્ત્રમાં તથા લોકમાં નિષેધ કર્યો હોય તેવાં સ્થાનોને વિષે ક્યારેય થૂંકવું નહીં તથા મળ-મૂત્રાદિ ન કરવું. (૪૯)

શુદ્ધિઃ સર્વવિધા પાલ્યા બાહ્યા ચાઽઽભ્યન્તરા સદા ।

શુદ્ધિપ્રિયઃ પ્રસીદેચ્ચ શુદ્ધિમતિ જને હરિઃ ॥૫૦ ॥

બાહ્ય અને આંતરિક એમ સર્વ પ્રકારની શુદ્ધિનું પાલન કરવું. શ્રીહરિને શુદ્ધિ પ્રિય છે અને શુદ્ધિવાળા મનુષ્યની ઉપર તેઓ પ્રસન્ન થાય છે. (૫૦)

સત્સદ્ગિભિઃ પ્રબોદ્ધવ્યં પૂર્વં સૂર્યોદયાત્ સદા ।

તતઃ સ્નાનાદિકં કૃત્વા ધર્તવ્યં શુદ્ધવસ્ત્રકમ્ ॥૫૧ ॥

સત્સંગીઓએ સદા સૂર્ય ઊગ્યા પૂર્વે જાગવું. ત્યાર બાદ સ્નાનાદિક કરી શુદ્ધ વસ્ત્રો ધારણ કરવાં. (૫૧)

પૂર્વસ્યામુત્તરસ્યાં વા દિશિ કૃત્વા મુખં તતઃ ।

શુદ્ધાઽઽસનોપવિષ્ટઃ સન્ નિત્યપૂજાં સમાચરેત્ ॥૫૨ ॥

ત્યાર બાદ પૂર્વ દિશામાં અથવા ઉત્તર દિશામાં મુખ રાખી, શુદ્ધ આસન ઉપર બેસી નિત્યપૂજા કરવી. (૫૨)

પ્રભુપૂજોપયુક્તેન ચન્દનેનોર્ધ્વપુણ્ડ્રકમ્ ।

ભાલે હિ તિલકં કુર્યાત્ કુઙ્કુમેન ચ ચન્દ્રકમ્ ॥૫૩ ॥

ઊરસિ હસ્તયોશ્ચન્દ્રં તિલકં ચન્દનેન ચ ।

સ્વામિનારાયણં મન્ત્રં જપન્ કુર્યાદ્ ગુરું સ્મરન્ ॥૫૪ ॥

સ્વામિનારાયણ મંત્રનો જાપ કરતાં તથા ગુરુનું સ્મરણ કરતાં કરતાં ભાલને વિષે ભગવાનની પૂજાથી પ્રસાદીભૂત થયેલ ચંદન વડે ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું અને કુંકુમ વડે ચાંદલો કરવો તથા છાતી અને બંને ભુજાઓ પર ચંદનથી તિલક-ચાંદલો કરવો. (૫૩-૫૪)

કેવલં ચન્દ્રકઃ સ્ત્રીભિઃ કર્તવ્યસ્તિલકં નહિ ।
કુઙ્કુમદ્રવ્યતો ભાલે સ્મરન્તીભિર્હરિં ગુરુમ્ ॥૫૫ ॥

સ્ત્રીઓએ ભગવાન તથા ગુરુનું સ્મરણ કરતાં ભાલને વિષે કેવળ કુંકુમનો ચાંદલો કરવો. તિલક ન કરવું. (૫૫)

તતઃ પૂજાઽધિકારાય ભક્તઃ સત્સદ્ગમાશ્રિતઃ ।
કુર્યાદાત્મવિચારં ચ પ્રતાપં ચિન્તયન્ હરેઃ ॥૫૬ ॥
અક્ષરમહમિત્યેવં ભક્ત્યા પ્રસન્નચેતસા ।
પુરુષોત્તમદાસોઽસ્મિ મન્ત્રમેતં વદેચ્છુચિમ્ ॥૫૭ ॥
અક્ષરબ્રહ્મરૂપત્વં સ્વસ્યાઽઽત્મનિ વિભાવયેત્ ।
કુર્યાન્ચ માનસીં પૂજાં શાન્ત એકાગ્રચેતસા ॥૫૮ ॥

ત્યાર બાદ સત્સંગને આશ્રિત ભક્તે પૂજાના અધિકાર માટે ભગવાનના પ્રતાપનું ચિંતવન કરતાં કરતાં આત્મવિચાર કરવો. પ્રસન્ન ચિત્તે અને ભક્તિભાવપૂર્વક 'અક્ષરમ્ અહં પુરુષોત્તમદાસોસ્મિ'^૧ એ પવિત્ર મંત્રનું ઉચ્ચારણ કરવું. પોતાના આત્માને વિષે અક્ષરબ્રહ્મની વિભાવના કરવી અને શાંત થઈ, એકાગ્ર ચિત્તે માનસી પૂજા કરવી. (૫૬-૫૮)

હરિર્બ્રહ્મગુરુશ્ચૈવ ભવતો મોક્ષદાયકૌ ।
તયોરેવ હિ કર્તવ્યં ધ્યાનં માનસપૂજનમ્ ॥૫૯ ॥

ભગવાન અને બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુ જ મોક્ષદાતા છે. તેમનાં જ ધ્યાન તથા માનસી પૂજા કરવાં. (૫૯)

૧ મંત્ર ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જ બોલવો. મંત્રનો તાત્પર્યાર્થ આ પ્રમાણે છે :
અક્ષર એવો હું પુરુષોત્તમનો દાસ છું.

સ્થાપયેચ્ચિત્રમૂર્તીશ્ચ શુચિવસ્ત્રોપરિ તતઃ ।
દર્શનં સ્યાદ્ યથા સમ્યક્ તથા હિ ભક્તિભાવતઃ ॥૬૦ ॥

ત્યાર બાદ પવિત્ર વસ્ત્ર ઉપર ચિત્રપ્રતિમાઓનું સારી રીતે દર્શન થાય તેમ ભક્તિભાવપૂર્વક સ્થાપન કરવું. (૬૦)

મધ્યે તુ સ્થાપયેત્ત્ર હ્યક્ષરપુરુષોત્તમૌ ।
સ્વામિનં હિ ગુણાતીતં મહારાજં ચ તત્પરમ્ ॥૬૧ ॥

તેમાં મધ્યમાં અક્ષર તથા પુરુષોત્તમની મૂર્તિ પધરાવવી એટલે કે ગુણાતીતાનંદ સ્વામી તથા તેમનાથી પર એવા મહારાજને પધરાવવા. (૬૧)

પ્રમુખસ્વામિપર્યન્તં પ્રત્યેકગુરુમૂર્તયઃ ।
પ્રસ્થાપ્યાઃ સેવિતાનાં ચ પ્રત્યક્ષં મૂર્તયઃ સ્વયમ્ ॥૬૨ ॥

ત્યાર બાદ પ્રમુખસ્વામી મહારાજ પર્યંત પ્રત્યેક ગુરુઓની મૂર્તિઓ પધરાવવી તથા પોતે પ્રત્યક્ષ સેવ્યા હોય તે ગુરુઓની મૂર્તિઓ પધરાવવી. (૬૨)

આહ્વાનશ્લોકમુચ્ચાર્ય હરિં ચ ગુરુમાહ્વયેત્ ।
હસ્તૌ બદ્ધ્વા નમસ્કારં કુર્યાદ્દિ દાસભાવતઃ ॥૬૩ ॥

ત્યાર બાદ આહ્વાન શ્લોક બોલીને મહારાજ તથા ગુરુઓનું આહ્વાન કરવું. બે હાથ જોડી દાસભાવે નમસ્કાર કરવા. (૬૩)

આહ્વાનમન્ત્રશ્ચૈવવિધઃ -

ઉત્તિષ્ઠ સહજાનન્દ શ્રીહરે પુરુષોત્તમ।
 ગુણાતીતાઽક્ષર બ્રહ્મન્નુત્તિષ્ઠ કૃપયા ગુરો ॥૬૪॥
 આગમ્યતાં હિ પૂજાર્થમ્ આગમ્યતાં મદાત્મતઃ।
 સાન્નિધ્યાદ્ દર્શનાદ્ દિવ્યાત્ સૌભાગ્યં વર્ધતે મમ ॥૬૫ ॥

આહ્વાન મંત્ર આ પ્રમાણે છે -

ઉત્તિષ્ઠ સહજાનન્દ શ્રીહરે પુરુષોત્તમ।
 ગુણાતીતાક્ષર બ્રહ્મન્ ઉત્તિષ્ઠ કૃપયા ગુરો ॥
 આગમ્યતાં હિ પૂજાર્થમ્ આગમ્યતાં મદાત્મતઃ।
 સાન્નિધ્યાદ્ દર્શનાદ્ દિવ્યાત્ સૌભાગ્યં વર્ધતે મમ ॥^૧

(૬૪-૬૫)

માલામાવર્તયેદ્ મન્ત્રં સ્વામિનારાયણં જપન્।
 મહિમ્ના દર્શનં કુર્વન્ મૂર્તીનાં સ્થિરચેતસા ॥૬૬ ॥
 એકપાદોત્થિતો ભૂત્વા માલામ્ આવર્તયેત્ તતઃ।
 તપસ ઋર્ધ્વહસ્તઃ સન્ કુર્વાણો મૂર્તિદર્શનમ્ ॥૬૭ ॥

ત્યાર બાદ સ્થિર ચિત્તે તથા મહિમા સાથે મૂર્તિઓનાં દર્શન કરતાં કરતાં સ્વામિનારાયણ મંત્રનો જાપ કરતાં માળા ફેરવવી. ત્યાર બાદ એક પગે ઊભા રહી, હાથ ઊંચા રાખી મૂર્તિઓનાં દર્શન કરતાં તપની માળા ફેરવવી. (૬૬-૬૭)

૧ મંત્ર ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જ બોલવો. મંત્રનો તાત્પર્યાર્થ આ પ્રમાણે છે : હે સહજાનન્દ શ્રીહરિ! હે પુરુષોત્તમ! કૃપા કરીને ઊઠો. હે અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીત ગુરુ! કૃપા કરીને ઊઠો. મારી પૂજા સ્વીકારવા માટે મારા આત્મામાંથી પધારો. આપના દિવ્ય સાન્નિધ્ય અને દર્શનથી મારું સૌભાગ્ય વધે છે.

તતઃ સંચિન્તયન્ કુર્યાદ્ અક્ષરપુરુષોત્તમમ્ ।
વ્યાપકં સર્વકેન્દ્રં ચ પ્રતિમાનાં પ્રદક્ષિણાઃ ॥૬૮॥

ત્યાર બાદ સર્વના કેન્દ્ર સમાન અને વ્યાપક એવા
અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને સંભારતાં પ્રતિમાઓની પ્રદક્ષિણા
કરવી. (૬૮)

સાષ્ટાઙ્ગા દળ્ડવત્ કાર્યાઃ પ્રણામાઃ પુરુષૈસ્તતઃ ।
નારીભિસ્તૂપવિશ્યૈવ પઞ્ચાઙ્ગા દાસભાવતઃ ॥૬૯॥

ત્યાર બાદ દાસભાવે પુરુષોએ સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરવા
અને સ્ત્રીઓએ બેસીને પંચાંગ પ્રણામ કરવા. (૬૯)

પ્રણામો દળ્ડવચ્ચૈકઃ ક્ષમાયાચનપૂર્વકમ્ ।
ભક્તદ્રોહનિવારાર્થં કાર્યોઽધિકો હિ પ્રત્યહમ્ ॥૭૦॥

કોઈ ભક્તનો દ્રોહ થયો હોય તેના નિવારણને અર્થે
ક્ષમાયાચનાપૂર્વક પ્રતિદિન એક દંડવત્ પ્રણામ અધિક કરવો. (૭૦)

દિવ્યભાવેન ભક્ત્યા ચ તદનુ પ્રાર્થયેજ્જપન્ ।
સ્વામિનારાયણં મન્ત્રં શુભસઙ્કલ્પપૂર્તયે ॥૭૧॥

ત્યાર બાદ સ્વામિનારાયણ મંત્રનો જપ કરતાં શુભ સંકલ્પોની
પૂર્તિ માટે દિવ્યભાવ અને ભક્તિએ સહિત પ્રાર્થના (ધૂન)
કરવી. (૭૧)

ભક્તિતઃ પૂજયિત્વૈવમ્ અક્ષરપુરુષોત્તમમ્ ।
પુનરાગમમન્ત્રેણ પ્રસ્થાપયેન્નિજાત્મનિ ॥૭૨॥

આ રીતે ભક્તિભાવે પૂજા કરીને પુનરાગમન મંત્રથી અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને પોતાના આત્માને વિષે પધરાવવા. (૭૨)

પુનરાગમનમન્ત્રશ્ચૈવંવિધઃ -

ભક્ત્યૈવ દિવ્યભાવેન પૂજા તે સમનુષ્ટિતા।

ગચ્છાડથ ત્વં મદાત્માનમ્ અક્ષરપુરુષોત્તમ ॥૭૩॥

પુનરાગમન મંત્ર આ પ્રમાણે છે -

ભક્ત્યૈવ દિવ્યભાવેન પૂજા તે સમનુષ્ટિતા।

ગચ્છાથ ત્વં મદાત્માનમ્ અક્ષરપુરુષોત્તમ ॥^૧ (૭૩)

તતઃ સત્સદ્ગદાદ્દર્યાય શાસ્ત્રં પઠ્યં ચ પ્રત્યહમ્।

આદેશાશ્ચોપદેશાશ્ચ યત્ર સન્તિ હરેર્ગુરોઃ ॥૭૪॥

ત્યાર બાદ સત્સંગની દૃઢતા માટે જેમાં શ્રીહરિ તથા ગુરુના ઉપદેશો અને આદેશો સમાયા હોય તેવા શાસ્ત્રનું રોજ વાંચન કરવું. (૭૪)

તદનુ પ્રણમેદ્ ભક્તાન્ આદરાન્નમ્રભાવતઃ।

એવં પૂજાં સમાપ્યૈવ કુર્યાત્ સ્વવ્યાવહારિકમ્ ॥૭૫॥

૧ મંત્ર ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જ બોલવો. મંત્રનો તાત્પર્યાર્થ આ પ્રમાણે છે : હે અક્ષરબ્રહ્મ સહિત બિરાજમાન પુરુષોત્તમ નારાયણ! આપની પૂજા ભક્તિભાવથી અને દિવ્યભાવથી જ મેં સંપન્ન કરી છે. હવે આપ મારા આત્માને વિષે વિરાજિત થાઓ.

ત્યાર બાદ આદર અને નમ્રભાવે ભક્તોને પ્રણામ કરવા. આ રીતે પૂજા કરીને પછી જ પોતાના વ્યવહારનું કાર્ય કરવું. (૭૫)

भोज्यं नैव न पेयं वा विना पूजां जलादिकम् ।
प्रवासगमने चाऽपि पूजां नैव परित्यजेत् ॥७६ ॥

પૂજા કર્યા વિના જમવું નહીં ને પાણી વગેરે પણ ન પીવું. પ્રવાસે ગયા હોઈએ તો પણ પૂજાનો ત્યાગ ન કરવો. (૭૬)

वार्धक्येन च रोगाद्यैरन्याऽऽपद्धेतुना तथा ।
पूजार्थम् असमर्थश्चेत् तदाऽन्यैः कारयेत् स ताम् ॥७७ ॥

વૃદ્ધાવસ્થા, રોગાદિ તથા અન્ય આપત્તિને લીધે પોતે પૂજા કરવા અસમર્થ હોય તેણે અન્ય પાસે તે પૂજા કરાવવી. (૭૭)

स्वीयपूजा स्वतन्त्रा तु सर्वै रक्ष्या गृहे पृथक् ।
जन्मनो दिवसादेव पूजा ग्राह्या स्वसंततेः ॥७८ ॥

ઘરમાં પ્રત્યેક સત્સંગીએ પોતાની સ્વતંત્ર પૂજા રાખવી. વળી પુત્ર કે પુત્રીનો જન્મ થાય તે દિવસથી જ સંતાન માટે પૂજા લઈ લેવી. (૭૮)

भक्तिप्रार्थनसत्सङ्गहेतुना प्रतिवासरम् ।
सुन्दरं मन्दिरं स्थाप्यं सर्वैः सत्सङ्गिभिर्गृहे ॥७९ ॥
प्रस्थाप्यौ विधिवत् तस्मिन्नक्षरपुरुषोत्तमौ ।
गुरवश्च गुणातीता भक्त्या परम्परागताः ॥८० ॥

नित्य प्रत्ये ભક્તિ, પ્રાર્થના તથા સત્સંગ માટે સર્વે સત્સંગીઓએ ઘરમાં સુંદર મંદિર સ્થાપવું. તેમાં ભક્તિભાવે વિધિવત્ અક્ષર-પુરુષોત્તમ તથા પરંપરામાં આવેલ ગુણાતીત ગુરુઓ પધરાવવા. (૭૯-૮૦)

પ્રાતઃ પ્રતિદિનં સાયં સર્વૈઃ સત્સદ્ગિભિર્જનૈઃ ।

આરાતિક્વં વિધાતવ્યં સસ્તુતિ ગૃહમન્દિરે ॥૮૧॥

સર્વે સત્સંગી જનોએ પ્રાતઃકાળે તથા સાંજે ઘરમંદિરમાં પ્રતિદિન આરતી કરવી ને સાથે સ્તુતિનું ગાન કરવું. (૮૧)

ઉચ્ચૈઃ સ્વરૈર્જય સ્વામિ-નારાયણેતિ ભક્તિતઃ ।

સતાલિવાદનં ગેયં સ્થિરેણ ચેતસા તદા ॥૮૨॥

આરતી સમયે ચિત્તને સ્થિર કરી ભક્તિએ સહિત, તાલી વગાડતાં અને ઉચ્ચ સ્વરે ‘જય સ્વામિનારાયણ જય અક્ષરપુરુષોત્તમ...’ એમ આરતીનું ગાન કરવું. (૮૨)

યૈવ રસવતી પક્વા મન્દિરે તાં નિવેદયેત્ ।

ઉચ્ચાર્ય પ્રાર્થનં ભક્ત્યા તતઃ પ્રસાદિતં જમેત્ ॥૮૩॥

જે રસોઈ બનાવી હોય તે મંદિરમાં ધરાવવી અને પ્રસાદીભૂત થયેલ ભોજન ભક્તિભાવપૂર્વક પ્રાર્થના બોલીને પછી જમવું. (૮૩)

હરયેઽનર્પ્યં ન ગ્રાહ્યમ્ અન્નફલજલાદિકમ્ ।

શુદ્ધૌ શદ્ધિકતમન્નાદિ નાઽદ્યાન્નેશે નિવેદયેત્ ॥૮૪॥

ભગવાનને અર્પણ કર્યા વગર અન્ન, ફળ કે જલાદિ ગ્રહણ ન કરવું. જેની શુદ્ધિને વિષે શંકા હોય તેવાં અન્નાદિ ભગવાનને ન ધરાવવાં અને ન જમવાં. (૮૪)

કીર્તનં વા જપં કુર્યાત્ સ્મૃત્યાદિ વા યથારુચિ ।

ગૃહમન્દિરમાસ્થાય ભાવતઃ સ્થિરચેતસા ॥૮૫ ॥

ઘરમંદિરમાં બેસીને ભાવે કરીને સ્થિર ચિત્તે કીર્તન, જપ કે સ્મૃતિ વગેરે પોતાની રુચિ અનુસાર કરવું. (૮૫)

સંભૂય પ્રત્યહં કાર્યા ગૃહસભા ગૃહસ્થિતૈઃ ।

કર્તવ્યં ભજનં ગોષ્ઠિઃ શાસ્ત્રપાઠાદિ તત્ર ચ ॥૮૬ ॥

ઘરના સભ્યોએ ભેગા થઈ રોજ ઘરસભા કરવી અને તેમાં ભજન, ગોષ્ઠિ તથા શાસ્ત્રોનું વાંચન ઇત્યાદિ કરવું. (૮૬)

શુદ્ધોપાસનભક્તિં હિ પોષયિતું ચ રક્ષિતુમ્ ।

ભક્તિં મન્દિરનિર્માણરૂપાં પ્રાવર્તયદ્ધરિઃ ॥૮૭ ॥

તથૈવાઽઽજ્ઞાપયામાસ સેવાર્થં હરિણા સહ ।

તસ્ય ચોત્તમભક્તસ્ય તસ્યૈવૈવાઽક્ષરસ્ય ચ ॥૮૮ ॥

શ્રીહરિએ શુદ્ધ ઉપાસના-ભક્તિનાં પોષણ અને રક્ષણ માટે મંદિર નિર્માણરૂપ ભક્તિનું પ્રવર્તન કર્યું. અને ભગવાનની જેમ જ તેમના ઉત્તમ ભક્ત એવા અક્ષરબ્રહ્મની ભગવાનની સાથે સેવા કરવા માટે આજ્ઞા કરી. (૮૭-૮૮)

વર્તત ઉત્તમો ભક્તો બ્રહ્મ ભગવતોઽક્ષરમ્ ।
નિત્યં માયાપરં નિત્યં હરિસેવારતં યતઃ ॥૮૯॥

અક્ષરબ્રહ્મ ભગવાનના ઉત્તમ ભક્ત છે, કારણ કે તેઓ નિત્ય માયાપર છે અને નિત્ય ભગવાનની સેવામાં રમમાણ હોય છે. (૮૯)

મન્દિરાણાં હિ નિર્માણં તદાજ્ઞામનુસૃત્ય ચ ।
દિવ્યાનાં ક્રિયતે ભક્ત્યા સર્વકલ્યાણહેતુના ॥૯૦॥
પુરુષોત્તમમૂર્ત્યા તદ્-મધ્યખણ્ડે યથાવિધિ ।
સહિતં સ્થાપ્યતે મૂર્તિરક્ષરસ્યાઽપિ બ્રહ્મણઃ ॥૯૧॥

તે આજ્ઞાને અનુસરીને સર્વનું કલ્યાણ થાય તે હેતુથી દિવ્ય મંદિરોનું નિર્માણ ભક્તિભાવથી કરવામાં આવે છે અને તેના મધ્યખંડમાં પુરુષોત્તમ ભગવાનની મૂર્તિની સાથે અક્ષરબ્રહ્મની મૂર્તિ પણ વિધિવત્ સ્થાપવામાં આવે છે. (૯૦-૯૧)

एवमेव गृहाद्येषु कृतेषु मन्दिरेष्वपि ।
मध्ये प्रस्थाप्यते नित्यं साऽक्षरः पुरुषोत्तमः ॥९२॥

એ જ રીતે ઘર આદિ સ્થળોને વિષે કરેલ મંદિરોમાં પણ મધ્યમાં હંમેશાં અક્ષરબ્રહ્મ સહિત પુરુષોત્તમ ભગવાનને પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. (૯૨)

प्रातः सायं यथाकालं सर्वसत्सङ्गिभिर्जनैः ।
निकटं मन्दिरं गम्यं भक्त्या दर्शाय प्रत्यहम् ॥९३॥

પ્રાતઃ સાયં યથાકાલં સર્વસત્સંગિભિર્જનૈઃ ।
નિકટં મન્દિરં ગમ્યં ભક્ત્યા દર્શાય પ્રત્યહમ્ ॥૯૩॥

સર્વે સત્સંગીઓએ સવારે, સાંજે અથવા પોતાના અનુકૂળ સમયે પ્રતિદિન ભક્તિએ કરીને સમીપે આવેલ મંદિરે દર્શને જવું. (૯૩)

યથા સ્વધર્મરક્ષા સ્યાત્ તથૈવ વસ્ત્રધારણમ્ ।
સત્સદ્ગિનરનારીભિઃ કરણીયં હિ સર્વદા ॥૧૪ ॥

સર્વે સત્સંગી નર-નારીઓએ સદાય જે રીતે પોતાના ધર્મની રક્ષા થાય તે જ રીતે વસ્ત્રો ધારવાં. (૯૪)

સત્સદ્ગદૃઢતાર્થં હિ સભાર્થમન્તિકે સ્થિતમ્ ।
ગન્તવ્યં પ્રતિસપ્તાહં મન્દિરં વાઽપિ મણ્ડલમ્ ॥૧૫ ॥

સત્સંગની દૃઢતા માટે દર અઠવાડિયે સમીપ આવેલ મંદિરમાં કે મંડળમાં સભા ભરવા જવું. (૯૫)

સ્વામિનારાયણઃ સાક્ષાદક્ષરાધિપતિર્હરિઃ ।
પરમાત્મા પરબ્રહ્મ ભગવાન્ પુરુષોત્તમઃ ॥૧૬ ॥

અક્ષરાધિપતિ સ્વામિનારાયણ ભગવાન સાક્ષાત્ પરમાત્મા પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ હરિ છે. (૯૬)

સ એકઃ પરમોપાસ્ય ઇષ્ટદેવો હિ નઃ સદા ।
તસ્યૈવ સર્વદા ભક્તિઃ કર્તવ્યાઽનન્યભાવતઃ ॥૧૭ ॥

એ એક જ આપણા સદા પરમ ઉપાસ્ય ઇષ્ટદેવ છે. તેમની જ અનન્ય ભાવે સદા ભક્તિ કરવી. (૯૭)

સાક્ષાદ્ બ્રહ્માઽક્ષરં સ્વામી ગુણાતીતઃ સનાતનમ્ ।
તસ્ય પરમ્પરાઽદ્યાઽપિ બ્રહ્માઽક્ષરસ્ય રાજતે ॥૧૮ ॥

ગુણાતીતાનંદ સ્વામી સાક્ષાત્ સનાતન અક્ષરબ્રહ્મ છે. એ અક્ષરબ્રહ્મની પરંપરા આજે પણ વિરાજમાન છે. (૯૮)

ગુણાતીતસમારબ્ધ-પરમ્પરાપ્રતિષ્ઠિતઃ ।
પ્રકટાઽક્ષરબ્રહ્મૈકઃ સંપ્રદાયેઽસ્તિ નો ગુરુઃ ॥૧૯ ॥

સંપ્રદાયમાં ગુણાતીતાનંદ સ્વામીથી આરંભાયેલ ગુરુપરંપરામાં આવેલ પ્રગટ અક્ષરબ્રહ્મ એ એક જ આપણા ગુરુ છે. (૯૯)

एक एवेष्टदेवो नः एक एव गुरुस्तथा ।
एकश्चैवाऽपि सिद्धान्त एवं नः एकता सदा ॥१०० ॥

આપણા ઈષ્ટદેવ એક જ છે, ગુરુ એક જ છે અને સિદ્ધાંત પણ એક જ છે એમ આપણી સદા એકતા છે. (૧૦૦)

सिद्धान्तं सुविजानीयाद् अक्षरपुरुषोत्तमम् ।
ब्रह्मविद्यात्मकं दिव्यं वैदिकं च सनातनम् ॥१०१ ॥

બ્રહ્મવિદ્યારૂપ, વૈદિક અને સનાતન એવા દિવ્ય અક્ષરપુરુષોત્તમ સિદ્ધાંતને જાણવો. (૧૦૧)

जीवस्तथेश्वरश्चैव माया ब्रह्माऽक्षरं तथा ।
परब्रह्मेति तत्त्वानि भिन्नानि पञ्च सर्वदा ॥१०२ ॥
नित्यान्यथ च सत्यानि विज्ञेयानि मुमुक्षुभिः ।
स्वामिनारायणेनैवं सिद्धान्तितं स्वयं स्फुटम् ॥१०३ ॥

જીવ, ઈશ્વર, માયા, અક્ષરબ્રહ્મ તથા પરબ્રહ્મ એ પાંચ તત્ત્વો સદાય ભિન્ન છે, નિત્ય છે, સત્ય છે એમ મુમુક્ષુઓએ જાણવું - એમ સ્વયં સ્વામિનારાયણ ભગવાને સ્પષ્ટ સિદ્ધાંત કર્યો છે. (૧૦૨-૧૦૩)

**તેષુ માયાપરૌ નિત્યમ્ અક્ષરપુરુષોત્તમૌ ।
જીવાનામીશ્વરાણાં ચ મુક્તિસ્તદ્યોગતો ભવેત્ ॥૧૦૪ ॥**

તેમાં અક્ષર અને પુરુષોત્તમ એ બે સદાય માયાથી પર છે અને જીવો તથા ઈશ્વરોની મુક્તિ તેમના યોગથી થાય છે. (૧૦૪)

**પરમાત્મા પરબ્રહ્મ પરં બ્રહ્માઽક્ષરાત્ સદા ।
બ્રહ્માઽપિ સેવતે તં ચ દાસભાવેન સર્વદા ॥૧૦૫ ॥**

પરમાત્મા પરબ્રહ્મ સદા અક્ષરબ્રહ્મથી પર છે અને અક્ષરબ્રહ્મ પણ તે પરમાત્માની નિત્ય દાસભાવે સેવા કરે છે. (૧૦૫)

**સર્વકર્તા ચ સાકારઃ સર્વોપરિ સદા હરિઃ ।
મુમુક્ષૂણાં વિમોક્ષાય પ્રકટો વર્તતે સદા ॥૧૦૬ ॥**

ભગવાન સદાય સર્વકર્તા, સાકાર, સર્વોપરી છે અને મુમુક્ષુઓની મુક્તિ માટે હંમેશાં પ્રગટ રહે છે. (૧૦૬)

**બ્રહ્માઽક્ષરગુરુદ્વારા ભગવાન્ પ્રકટઃ સદા ।
સહિતઃ સકલૈશ્વર્યૈઃ પરમાઽઽનન્દમર્પયન્ ॥૧૦૭ ॥**

અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુ દ્વારા ભગવાન પોતાનાં સકળ ઐશ્વર્યો સહિત, પરમાનંદ અર્પતાં થકાં સદાય પ્રગટ રહે છે. (૧૦૭)

प्रीतिः कार्याऽऽत्मबुद्धिश्च ब्रह्माऽक्षरे गुरौ दृढा ।

प्रत्यक्षभगवद्भावात् सेव्यो ध्येयः स भक्तितः ॥१०८॥

अक्षरब्रह्म गुरुने विषे दृढ प्रीति अने आत्मबुद्धि करवी. तेमने विषे प्रत्यक्ष भगवाननो भाव लावीने भक्तिअे करीने तेमनी सेवा तथा ध्यान करवां. (१०८)

स्वामिनारायणो मन्त्रो दिव्यश्चाऽलौकिकः शुभः ।

जप्योऽयं सकलैर्भक्तैर्दत्तोऽयं हरिणा स्वयम् ॥१०९॥

अक्षरं ब्रह्म विज्ञेयं मन्त्रे स्वामीति शब्दतः ।

नारायणेति शब्देन तत्परः पुरुषोत्तमः ॥११०॥

स्वामिनारायण मंत्र दिव्य, अलौकिक अने शुभ मंत्र छे. स्वयं श्रीहरिअे आ मंत्र आप्यो छे. सर्व भक्तोअे तेनो जप करवो. आ मंत्रमां 'स्वामि' शब्दथी अक्षरब्रह्मने समजवा अने 'नारायण' शब्दथी ते अक्षरब्रह्मथी पर अेवा पुरुषोत्तमने समजवा. (१०८-११०)

स्वामिनारायणेनेह सिद्धान्तोऽयं प्रबोधितः ।

गुरुभिश्च गुणातीतैर्दिगन्तेऽयं प्रवर्तितः ॥१११॥

यज्ञपुरुषदासेन स्थापितो मूर्तिमत्तया ।

गुरुचरित्रग्रन्थेषु पुनरयं दृढायितः ॥११२॥

प्रमुखगुरुणा योऽयं स्वीयाऽक्षरैः स्थिरीकृतः ।

साक्षाद् गुरोः प्रसङ्गेन लभ्यतेऽयं हि जीवने ॥११३॥

अयमेव स सिद्धान्तो मुक्तिप्रदः सनातनः ।

उच्यते दर्शनं दिव्यम् अक्षरपुरुषोत्तमम् ॥११४॥

આ સિદ્ધાંત ભગવાન સ્વામિનારાયણે આ લોકમાં પ્રબોધ્યો. ગુણાતીત ગુરુઓએ તેનું દિગંતમાં પ્રવર્તન કર્યું. શાસ્ત્રીજી મહારાજે તેને મૂર્તિમાન કર્યો. ગુરુઓના જીવનચરિત્ર-ગ્રંથોમાં તેની પુનઃ દૃઢતા કરાવવામાં આવી. આ સિદ્ધાંતને ગુરુહરિ પ્રમુખસ્વામી મહારાજે પોતાના હસ્તાક્ષરથી લખી સ્થિર કર્યો. સાક્ષાત્ ગુરુહરિના પ્રસંગથી આ સિદ્ધાંત જીવનમાં પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. તે આ સનાતન મુક્તિપ્રદ સિદ્ધાંતને જ દિવ્ય 'અક્ષરપુરુષોત્તમ દર્શન' કહેવામાં આવે છે. (૧૧૧-૧૧૪)

**સિદ્ધાન્તં પરમં દિવ્યમ્ एतादृशं विचिन्तयन्।
सत्सङ्गं निष्ठया कुर्याद् आनन्दोत्साहपूर्वकम् ॥૧૧૫ ॥**

આવા પરમ દિવ્ય સિદ્ધાંતનું ચિંતવન કરતાં કરતાં નિષ્ઠાથી અને આનંદ-ઉત્સાહપૂર્વક સત્સંગ કરવો. (૧૧૫)

**निजाऽऽत्मानं ब्रह्मरूपं देहत्रयविलक्षणम्।
विभाव्योपासनं कार्यं सदैव परब्रह्मणः ॥૧૧૬ ॥**

ત્રણ દેહથી વિલક્ષણ એવા પોતાના આત્માને વિષે બ્રહ્મરૂપની વિભાવના કરી સદૈવ પરબ્રહ્મની ઉપાસના કરવી. (૧૧૬)

**अक्षराधिपतेर्भक्तिं सधर्मामाचरेत् सदा।
धर्मेण रहितां नैव भक्तिं कुर्यात् कदाचन ॥૧૧૭ ॥**

અક્ષરાધિપતિ પરમાત્માની ભક્તિ સદા ધર્મે સહિત કરવી. ક્યારેય ધર્મે રહિત ભક્તિ ન કરવી. (૧૧૭)

भक्तिं वा ज्ञानमालम्ब्य नैवाऽधर्मं चरेज्जनः ।

अपि पर्वविशेषं वाऽऽलम्ब्य नाऽधर्ममाचरेत् ॥११८॥

भक्तिनुं के ज्ञाननुं आलंबन लईने के कोई पर्वनुं आलंबन लईने पश मनुष्यअे अधर्मनुं आचरश न करवुं. (११८)

भङ्गासुरादिपानं वा द्यूतादिक्रीडनं तथा ।

गालिदानादिकं नैव पर्वस्वपि समाचरेत् ॥११९॥

पर्वने विषे पश भांग, दाउ वगेरेनुं पान करवुं, जुगार वगेरे रभवुं, गाणो ओलवी ईत्यादि न करवुं. (११९)

परस्माद् ब्रह्मणोऽन्यस्मिन्नक्षराद् ब्रह्मणस्तथा ।

प्रीत्यभावो हि वैराग्यम् अङ्गं भक्तेः सहायकम् ॥१२०॥

परब्रह्म तथा अक्षरब्रह्म सिवाय अन्यत्र प्रीति न होवी ते वैराग्य ऐ. ते भक्तिनुं सहायक अंग ऐ. (१२०)

निन्दालज्जाभयाऽऽपद्भ्यः सत्सङ्गं न परित्यजेत् ।

स्वामिनारायणं देवं तद्भक्तिं कर्हिचिद् गुरुम् ॥१२१॥

निंदा, लज्जा, भय के मुशकेलीओने लीधे क्यारेय सत्संग, स्वामिनारायण भगवान, तेमनी भक्ति अने गुरुनो त्याग न करवो. (१२१)

सेवा हरेश्च भक्तानां कर्तव्या शुद्धभावतः ।

महद्भाग्यं ममास्तीति मत्वा स्वमोक्षहेतुना ॥१२२॥

ભગવાન અને ભક્તોની સેવા શુદ્ધભાવે, મારાં મોટાં ભાગ્ય છે એમ માનીને પોતાના મોક્ષ માટે કરવી. (૧૨૨)

नेयो न व्यर्थतां कालः सत्सङ्गं भजनं विना ।
आलस्यं च प्रमादादि परित्याज्यं हि सर्वदा ॥ १२३ ॥

સત્સંગ અને ભજન વિના વ્યર્થ કાળ નિર્ગમવો નહીં. આળસ તથા પ્રમાદ વગેરેનો હંમેશાં પરિત્યાગ કરવો. (૧૨૩)

कुर्याद्धि भजनं कुर्वन् क्रिया आज्ञानुसारतः ।
क्रियाबन्धः क्रियाभारः क्रियामानस्ततो नहि ॥ १२४ ॥

ભજન કરતાં કરતાં ક્રિયા કરવી. આજ્ઞા અનુસારે કરવી. આમ કરવાથી ક્રિયાનું બંધન ન થાય, ક્રિયાનો ભાર ન લાગે અને ક્રિયાનું માન ન આવે. (૧૨૪)

सेवया कथया स्मृत्या ध्यानेन पठनादिभिः ।
सुफलं समयं कुर्याद् भगवत्कीर्तनादिभिः ॥ १२५ ॥

સેવા, કથા, સ્મરણ, ધ્યાન, પઠનાદિ તથા ભગવત્કીર્તન વગેરેથી સમયને સુફળ કરવો. (૧૨૫)

स्वदुर्गुणान् अपाकर्तुं संप्राप्तुं सद्गुणांस्तथा ।
सत्सङ्गाऽऽश्रयणं कार्यं स्वस्य परममुक्तये ॥ १२६ ॥

સત્સંગનો આશરો પોતાના દુર્ગુણોને ટાળવા, સદ્ગુણોને પ્રાપ્ત કરવા અને પોતાના પરમ કલ્યાણ માટે કરવો. (૧૨૬)

प्रसन्नतां समावाप्तुं स्वामिनारायणप्रभोः ।
गुणातीतगुरूणां च सत्सङ्गमाश्रयेत् सदा ॥१२७ ॥

स्वामिनारायण भगवान् तथा गुणातीत गुरुओनी प्रसन्नता प्राप्त करवा सदा सत्संगनो आशरो करवो. (१२७)

अहो इहैव नः प्राप्तावक्षरपुरुषोत्तमौ ।
तत्प्राप्तगौरवान्नित्यं सत्सङ्गानन्दमाप्नुयात् ॥१२८ ॥

अहो! आपणने अक्षर अने पुरुषोत्तम अने अही ज मण्या छे. तेमनी प्राप्तिना केइथी सत्संगना आनंदने सदाय माशवो. (१२८)

सेवाभक्तिकथाध्यानतपोयात्रादि साधनम् ।
मानतो दम्भतो नैव कार्यं नैवेर्ष्या तथा ॥१२९ ॥
स्पर्धया द्वेषतो नैव न लौकिकफलेच्छया ।
श्रद्धया शुद्धभावेन कार्यं प्रसन्नताधिया ॥१३० ॥

सेवा, भक्ति, कथा, ध्यान, तप तथा यात्रा इत्यादि साधन करीअे ते माने करीने, दंभे करीने, ईर्ष्याअे करीने, स्पर्धाअे करीने, द्वेषे करीने के पछी लौकिक इणनी ईच्छथी न ज करवुं. परंतु श्रद्धाअे सहित, शुद्धभावथी अने भगवानने राज् करवानी भावनाथी करवुं. (१२९-१३०)

दृश्यो न मानुषो भावो भगवति तथा गुरौ ।
मायापरौ यतो दिव्यावक्षरपुरुषोत्तमौ ॥१३१ ॥

ભગવાન તથા ગુરુને વિષે મનુષ્યભાવ ન જોવો. કારણ કે અક્ષર અને પુરુષોત્તમ બંને માયાથી પર છે, દિવ્ય છે. (૧૩૧)

**વિશ્વાસઃ સુદૃઢીકાર્યો ભગવતિ તથા ગુરૌ ।
નિર્બલત્વં પરિત્યાજ્યં ધાર્યં ધૈર્યં હરેર્બલમ્ ॥૧૩૨ ॥**

ભગવાન તથા ગુરુને વિષે વિશ્વાસ દૃઢ કરવો, નિર્બળતાનો ત્યાગ કરવો, ધીરજ રાખવી તથા ભગવાનનું બળ રાખવું. (૧૩૨)

**કાર્યં લીલાચરિત્રાણાં સ્વામિનારાયણપ્રભોઃ ।
શ્રવણં કથનં પાઠો મનનં નિદિધ્યાસનમ્ ॥૧૩૩ ॥**

સ્વામિનારાયણ ભગવાનનાં લીલાચરિત્રોનું શ્રવણ, કથન, વાંચન, મનન તથા નિદિધ્યાસન કરવું. (૧૩૩)

**પ્રસન્નઃ પરયા પ્રીત્યા બ્રહ્માક્ષરગુરોઃ સદા ।
કર્તવ્યો દિવ્યભાવેન પ્રત્યક્ષસ્ય મુમુક્ષુભિઃ ॥૧૩૪ ॥**

મુમુક્ષુઓએ પ્રત્યક્ષ અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુનો પ્રસંગ સદા પરમ પ્રીતિ અને દિવ્યભાવથી કરવો. (૧૩૪)

**બ્રહ્માક્ષરે ગુરૌ પ્રીતિર્દૃઢૈવાસ્તિ હિ સાધનમ્ ।
બ્રહ્મસ્થિતેઃ પરિપ્રાપ્તેઃ સાક્ષાત્કારસ્ય ચ પ્રભોઃ ॥૧૩૫ ॥**

અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુને વિષે દૃઢ પ્રીતિ એ જ બ્રાહ્મી સ્થિતિ તથા ભગવાનના સાક્ષાત્કારને પામવાનું સાધન છે. (૧૩૫)

ब्रह्मगुणसमावाप्त्यै परब्रह्माऽनुभूतये।

ब्रह्मगुरोः प्रसङ्गानां कर्तव्यं मननं सदा ॥१३६ ॥

अक्षरब्रह्म गुरुना गुणो आत्मसात् करवा माटे तथा परब्रह्मनी अनुभूति माटे अक्षरब्रह्म गुरुना प्रसंगोनुं सदाय मनन करवुं. (१३६)

मनसा कर्मणा वाचा सेव्यो गुरुहरिः सदा।

कर्तव्या तत्र प्रत्यक्षनारायणस्वरूपधीः ॥१३७ ॥

मन-कर्म-वयने गुरुहरिनुं सदा सेवन करवुं अने तेमने विषे प्रत्यक्ष नारायणस्वरूपनी भावना करवी. (१३७)

शृणुयान्न वदेन्नाऽपि वार्ता हीनां बलेन च।

बलपूर्णा सदा कुर्याद् वार्ता सत्सङ्गमास्थितः ॥१३८ ॥

सत्संगीअे क्यारेय बणरहित वात सांभणवी नहीं अने करवी पण नहीं. हुंमेशां बण भरेली वातो करवी. (१३८)

वार्ता कार्या महिम्नो हि ब्रह्मपरमब्रह्मणोः।

तत्सम्बन्धवतां चाऽपि सस्नेहमादरात् सदा ॥१३९ ॥

प्रेमे करीने तथा आदर थकी ब्रह्म अने परब्रह्मना महिमांनी तथा तेमना संबंधवाणाना महिमांनी वातो निरंतर करवी. (१३९)

सत्सङ्गिषु सुहृद्भावो दिव्यभावस्तथैव च।

अक्षरब्रह्मभावश्च विधातव्यो मुमुक्षुणा ॥१४० ॥

મુમુક્ષુએ સત્સંગીઓને વિષે સુહૃદ્ભાવ, દિવ્યભાવ તથા બ્રહ્મભાવ રાખવા. (૧૪૦)

પરમાત્મપરબ્રહ્મ-સ્વામિનારાયણપ્રભોઃ ।
 બ્રહ્માઽક્ષરસ્વરૂપસ્ય ગુણાતીતગુરોસ્તથા ॥૧૪૧॥
 તદર્પિતસ્ય દિવ્યસ્ય સિદ્ધાન્તસ્ય ચ સર્વદા ।
 ભક્તાનાં તચ્છ્રિતાનાં ચ પક્ષો ગ્રાહ્યો વિવેકતઃ ॥૧૪૨॥

પરમાત્મા પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણ ભગવાન, અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુણાતીત ગુરુ, તેમણે આપેલ દિવ્ય સિદ્ધાંત તથા તેમના આશ્રિત ભક્તોનો વિવેકે કરીને સદાય પક્ષ રાખવો. (૧૪૧-૧૪૨)

આજ્ઞાં ભગવતો નિત્યં બ્રહ્મગુરોશ્ચ પાલયેત્ ।
 જ્ઞાત્વા તદનુવૃત્તિં ચ તામેવાઽનુસરેદ્ દૃઢમ્ ॥૧૪૩॥
 તદાજ્ઞાં પાલયેત્ સદ્ય આલસ્યાદિ વિહાય ચ ।
 સાનન્દોત્સાહમાહાત્મ્યં તત્પ્રસાદધિયા સદા ॥૧૪૪॥

ભગવાન અને બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુની આજ્ઞાનું સદાય પાલન કરવું. તેમની અનુવૃત્તિ જાણીને તેને દૃઢપણે અનુસરવું. તેમની આજ્ઞા આળસ વગેરે મૂકીને પાળવી, તરત પાળવી; સદા આનંદ, ઉત્સાહ અને મહિમા સાથે તેમને રાજી કરવાના ભાવથી પાળવી. (૧૪૩-૧૪૪)

અન્તર્દૃષ્ટિશ્ચ કર્તવ્યા પ્રત્યહં સ્થિરચેતસા ।
 કિં કર્તુમાગતોઽસ્મીહ કિં કુર્વેઽહમિહેતિ ચ ॥૧૪૫॥

પ્રતિદિન સ્થિર ચિત્તે અંતર્દષ્ટિ કરવી કે હું આ લોકમાં શું કરવા આવ્યો છું? અને શું કરી રહ્યો છું? (૧૪૫)

સંપ્રાપ્યાઽક્ષરરૂપત્વં ભજેયં પુરુષોત્તમમ્ ।

પ્રત્યહં ચિન્તયેદેવં સ્વીયલક્ષ્યમતન્દ્રિતઃ ॥૧૪૬ ॥

‘અક્ષરરૂપ થઈને હું પુરુષોત્તમની ભક્તિ કરું’ એમ પોતાના લક્ષ્યનું ચિંતન આળસ રાખ્યા વગર રોજ કરવું. (૧૪૬)

કર્તાઽયં સર્વહર્તાઽયં સર્વોપરિ નિયામકઃ ।

પ્રત્યક્ષમિહ લબ્ધો મે સ્વામિનારાયણો હરિઃ ॥૧૪૭ ॥

અત એવાઽસ્મિ ધન્યોઽહં પરમભાગ્યવાનહમ્ ।

કૃતાર્થશ્ચૈવ નિઃશઙ્કો નિશ્ચિન્તોઽસ્મિ સદા સુખી ॥૧૪૮ ॥

આ સ્વામિનારાયણ ભગવાન સર્વકર્તાહર્તા છે, સર્વોપરી છે, નિયામક છે. તેઓ મને અહીં પ્રત્યક્ષ મળ્યા છે. આથી જ હું ધન્ય છું, પરમ ભાગ્યશાળી છું, કૃતાર્થ છું, નિઃશંક છું, નિશ્ચિંત છું અને સદા સુખી છું. (૧૪૭-૧૪૮)

एवं प्राप्तेर्महिम्नश्च प्रत्यहं परिचिन्तनम् ।

प्रभोः प्रसन्नतायाश्च कार्यं स्थिरेण चेतसा ॥૧૪૯ ॥

આ રીતે પરમાત્માની દિવ્ય પ્રાપ્તિનું, મહિમાનું તથા તેમની પ્રસન્નતાનું ચિંતન દરરોજ સ્થિર ચિત્તે કરવું. (૧૪૯)

देहत्रय-त्रयवस्थातो ज्ञात्वा भेदं गुणत्रयात् ।

स्वात्मनो ब्रह्मणैकत्वं प्रतिदिनं विभावयेत् ॥૧૫૦ ॥

પોતાના આત્માને ત્રણ દેહ, ત્રણ અવસ્થા તથા ત્રણ ગુણથી જુદો સમજી તેની અક્ષરબ્રહ્મ સાથે એકતાની વિભાવના પ્રતિદિન કરવી. (૧૫૦)

પ્રત્યહમનુસન્ધેયા જગતો નાશશીલતા ।
સ્વાત્મનો નિત્યતા ચિન્ત્યા સચ્ચિદાનન્દરૂપતા ॥૧૫૧ ॥

દરરોજ જગતના નાશવંતપણાનું અનુસંધાન કરવું અને પોતાના આત્માની નિત્યતા તથા સચ્ચિદાનંદપણાનું ચિંતવન કરવું. (૧૫૧)

ભૂતં યચ્ચ ભવદ્યચ્ચ યદેવાઽગ્રે ભવિષ્યતિ ।
સર્વં તન્મે હિતાયૈવ સ્વામિનારાયણેચ્છયા ॥૧૫૨ ॥

જે થઈ ગયું છે, થઈ રહ્યું છે અને જે કાંઈ આગળ થશે તે બધું જ સ્વામિનારાયણ ભગવાનની ઈચ્છાથી મારા હિત માટે જ છે એમ માનવું. (૧૫૨)

પ્રાર્થનં પ્રત્યહં કુર્યાદ્ વિશ્વાસભક્તિભાવતઃ ।
ગુરોર્બ્રહ્મસ્વરૂપસ્ય સ્વામિનારાયણપ્રભોઃ ॥૧૫૩ ॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાન તથા બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુને પ્રતિદિન વિશ્વાસ અને ભક્તિભાવથી પ્રાર્થના કરવી. (૧૫૩)

માનેર્ષ્યાકામક્રોધાદિ-દોષાઽઽવેગો ભવેત્ તદા ।
અક્ષરમહમિત્યાદિ શાન્તમના વિચિન્તયેત્ ॥૧૫૪ ॥

માન, ઈર્ષ્યા, કામ, ક્રોધ ઇત્યાદિ દોષોનો આવેગ આવે ત્યારે 'હું અક્ષર છું, પુરુષોત્તમનો દાસ છું' એમ શાંત મને ચિંતવન કરવું. (૧૫૪)

મયા સહ સદૈવાઽસ્તિ સર્વદોષનિવારકઃ ।

સ્વામિનારાયણઃ સાક્ષાદ્ એવં બલં ચ ધારયેત્ ॥૧૫૫ ॥

અને સર્વ દોષોનું નિવારણ કરનારા સાક્ષાત્ સ્વામિનારાયણ ભગવાન સદૈવ મારી સાથે છે એમ બળ રાખવું. (૧૫૫)

સ્વધર્મ પાલયેન્નિત્યં પરધર્મ પરિત્યજેત્ ।

સ્વધર્મો ભગવદ્ગુર્વોરાજ્ઞાયાઃ પરિપાલનમ્ ॥૧૫૬ ॥

તદાજ્ઞાં યત્ પરિત્યજ્ય ક્રિયતે સ્વમનોદૃતમ્ ।

પરધર્મઃ સ વિજ્ઞેયો વિવેકિભિર્મુમુક્ષુભિઃ ॥૧૫૭ ॥

સ્વધર્મનું સદા પાલન કરવું. પરધર્મનો ત્યાગ કરવો. ભગવાન અને ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન કરવું તે સ્વધર્મ છે. તેમની આજ્ઞાનો ત્યાગ કરી પોતાના મનનું ધાર્યું કરવામાં આવે તેને વિવેકી મુમુક્ષુએ પરધર્મ જાણવો. (૧૫૬-૧૫૭)

સત્સદ્ગુણિયમાદ્ યદ્ધિ વિરુદ્ધં ધર્મલોપકમ્ ।

ફલદમપિ નાઽઽચર્યં ભવેદ્ યદ્ ભક્તિબાધકમ્ ॥૧૫૮ ॥

જે કર્મ ફળ આપે તેવું હોય તેમ છતાં ભક્તિમાં બાધ કરતું હોય, સત્સંગના નિયમથી વિરુદ્ધ હોય તથા જે આચરવાથી ધર્મનો લોપ થતો હોય તેવા કર્મનું આચરણ ન કરવું. (૧૫૮)

આદરેણ પ્રણામૈશ્ચ મધુરવચનાદિભિઃ ।

યથોચિતં હિ સમ્માન્યા વૃદ્ધા જ્ઞાનવયોગુણૈઃ ॥૧૫૧॥

વયે કરીને, જ્ઞાને કરીને કે ગુણે કરીને જે મોટા હોય તેમનું આદર થકી પ્રણામ તથા મધુરવચનાદિકે કરીને યથોચિત સન્માન કરવું. (૧૫૮)

સદૈવાઽઽદરણીયા હિ વિદ્વદ્ધરિષ્ટશિક્ષકાઃ ।

યથાશક્તિ ચ સત્કાર્યાઃ સાધુવાદાદિકર્મણા ॥૧૬૦॥

વિદ્વાનો, વડીલો તથા અધ્યાપકોને સદા આદર આપવો. સારાં વચન આદિ ક્રિયાઓ દ્વારા પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તેમનો સત્કાર કરવો. (૧૬૦)

જનસંબોધનં કુર્યાદ્ યથાકાર્યગુણાદિકમ્ ।

સંવર્ધયેત્ તદુત્સાહં યથાશક્તિ સુકર્મસુ ॥૧૬૧॥

વ્યક્તિના ગુણ તથા કાર્ય આદિને અનુસારે તેનું સંબોધન કરવું. યથાશક્તિ તેને સારાં કાર્યોમાં પ્રોત્સાહન આપવું. (૧૬૧)

સત્યાં વદેદ્ હિતાં ચૈવ વદેદ્ વાર્ણીં પ્રિયાં તથા ।

મિથ્યાઽઽરોપ્યોઽપવાદો ન કસ્મિંશ્ચિત્ કર્હિચિજ્જને ॥૧૬૨॥

સત્ય, હિત અને પ્રિય વાણી બોલવી. કોઈ મનુષ્યની ઉપર ક્યારેય મિથ્યા અપવાદનું આરોપણ ન કરવું. (૧૬૨)

ન વદેત્ કુત્સિતાં વાચમ્ અપશબ્દકલઙ્કિતામ્ ।

શ્રોતૃદુઃખકરીં નિન્દ્યાં કઠોરાં દ્વેષગર્ભિણીમ્ ॥૧૬૩॥

अपशब्दोथी युक्त, सांभणनारने दुःख करे तेवी, निंद, कठोर
अने द्वेष भरेली कुत्सित वाणी न बोलवी. (१६३)

असत्यं न वदेत् क्वापि वदेत् सत्यं हिताऽऽवहम्।

सत्यमपि वदेन्नैव यत् स्यादन्याऽहिताऽऽवहम्॥१६४॥

असत्य क्यारेय न बोलवुं. छित करे तेवुं सत्य बोलवुं. अन्यनुं
अछित करे तेवुं सत्य पण न बोलवुं. (१६४)

अन्याऽवगुणदोषादिवार्ता कदाऽपि नोच्चरेत्।

तथाकृते त्वशान्तिः स्याद् अप्रीतिश्च हरेर्गुरोः॥१६५॥

क्यारेय कोर्धना अवगुण के दोषनी वात न करवी. अेम
करवाथी अशांति थाय अने भगवान तथा गुरुनो कुराणपो
थाय. (१६५)

अत्यन्ताऽऽवश्यके नूनं परिशुद्धेन भावतः।

सत्यप्रोक्तौ न दोषः स्याद् अधिकारवतां पुरः॥१६६॥

अत्यंत आवश्यक डोय तो परिशुद्ध भावनाथी अधिकृत
व्यक्तिने सत्य कडेवामां दोष नथी. (१६६)

आचारो वा विचारो वा तादृक् कार्यो न कर्हिचित्।

अन्येषाम् अहितं दुःखं येन स्यात् क्लेशवर्धनम्॥१६७॥

जेशे करीने अन्यनुं अछित थाय, तेने दुःख थाय के क्लेश वधे
तेवा आचार के विचार क्यारेय न करवा. (१६७)

સુહૃદ્ભાવેન ભક્તાનાં શુભગુણગણાન્ સ્મરેત્ ।
 ન ગ્રાહ્યોઽવગુણસ્તેષાં દ્રોહઃ કાર્યો ન સર્વથા ॥૧૬૮ ॥

સુહૃદ્યભાવ રાખી ભક્તોના શુભ ગુણોને સંભારવા. તેમનો અવગુણ ન લેવો અને કોઈ રીતે દ્રોહ ન કરવો. (૧૬૮)

સુખે નોચ્છૃઙ્ખલો ભૂયાદ્ દુઃખે નોદ્વેગમાપ્નુયાત્ ।
 સ્વામિનારાયણેચ્છાતઃ સર્વં પ્રવર્તતે યતઃ ॥૧૬૯ ॥

સુખમાં છકી ન જવું અને દુઃખમાં ઉદ્વેગ ન પામવો. કારણ કે બધું સ્વામિનારાયણ ભગવાનની ઈચ્છાથી પ્રવર્તે છે. (૧૬૯)

વિવાદઃ કલહો વાઽપિ નૈવ કાર્યઃ કદાચન ।
 વર્તિતવ્યં વિવેકેન રક્ષ્યા શાન્તિશ્ચ સર્વદા ॥૧૭૦ ॥

ક્યારેય પણ કોઈની સાથે વિવાદ કે કલહ ન જ કરવો. હંમેશાં વિવેકથી વર્તવું અને શાંતિ રાખવી. (૧૭૦)

વચને વર્તને ક્વાપિ વિચારે લેખને તથા ।
 કઠોરતાં ભજેન્નૈવ જનઃ કોઽપિ કદાચન ॥૧૭૧ ॥

કોઈ પણ મનુષ્યે પોતાનાં વચન, વર્તન, વિચાર તથા લખાણમાં કઠોરતા ક્યારેય ન રાખવી. (૧૭૧)

સેવાં માતુઃ પિતુઃ કુર્યાદ્ ગૃહી સત્સઙ્ગમાશ્રિતઃ ।
 પ્રતિદિનં નમસ્કારં તત્પાદેષુ નિવેદયેત્ ॥૧૭૨ ॥

ગૃહસ્થ સત્સંગીએ માતા-પિતાની સેવા કરવી. પ્રતિદિન તેમનાં ચરણોમાં નમસ્કાર કરવા. (૧૭૨)

**श्वशुरः पितृवत् सेव्यो वध्वा श्वश्रूश्च मातृवत्।
स्वपुत्रीवत् स्नुषा पाल्या श्वश्र्वाऽपि श्वशुरेण च ॥१७३॥**

वहुअे ससरानी सेवा पितातुल्य गशी अने सासुनी सेवा मातातुल्य गशी करवी. सासु-ससराअे पण पुत्रवधूनुं पोतानी पुत्रीनी जेम पालन करवुं. (१७३)

**संपाल्याः पुत्रपुत्र्यश्च सत्सङ्गशिक्षणादिना।
अन्ये सम्बन्धिनः सेव्या यथाशक्ति च भावतः ॥१७४॥**

गृहस्थोअे दीकरा-दीकरीओनुं सत्संग, शिक्षण वगेरेथी सारी रीते पोषण करवुं. अन्य संबंधीओनी पोतानी शक्ति प्रमाणे भावथी सेवा करवी. (१७४)

**गृहे हि मधुरां वार्णीं वदेद् वाचं त्यजेत् कटुम्।
कमपि पीडितं नैव प्रकुर्याद् मलिनाऽऽशयात् ॥१७५॥**

घरमां मधुर वाशी ओलवी. कडवी वाशीनो त्याग करवो अने मलिन आशयथी कोर्णने पीडा न पडोयाडवी. (१७५)

**मिलित्वा भोजनं कार्यं गृहस्थैः स्वगृहे मुदा।
अतिथिर्हि यथाशक्ति संभाव्य आगतो गृहम् ॥१७६॥**

गृहस्थोअे पोताना घरमां भेगा मणी आनंटे भोजन करवुं अने घरे पधारेला अतिथिनी पोतानी शक्ति प्रमाणे संभावना करवी. (१७६)

મરણાદિપ્રસન્ગોષુ કથાભજનકીર્તનમ્ ।
કાર્યં વિશેષતઃ સ્માર્યો હ્યક્ષરપુરુષોત્તમઃ ॥૧૭૭ ॥

મરણ આદિ પ્રસંગોમાં વિશેષ ભજન-કીર્તન કરવું, કથા કરવી,
અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજનું સ્મરણ કરવું. (૧૭૭)

પુત્રીપુત્રાત્મિકા સ્વસ્ય સંસ્કાર્યા સંતતિઃ સદા ।
સત્સન્ગાદિવ્યસિદ્ધાન્તૈઃ સદાચારૈશ્ચ સદ્ગુણૈઃ ॥૧૭૮ ॥

દીકરી કે દીકરા એવાં પોતાનાં સંતાનોને સત્સંગના દિવ્ય
સિદ્ધાંતો, સારાં આચરણો અને સદ્ગુણો વડે સદા સંસ્કાર
આપવા. (૧૭૮)

સત્સન્ગશાસ્ત્રપાઠાદૈર્ગર્ભસ્થામેવ સંતતિમ્ ।
સંસ્કુર્યાત્ પૂર્યેન્ નિષ્ઠામ્ અક્ષરપુરુષોત્તમે ॥૧૭૯ ॥

સંતાન જ્યારે ગર્ભમાં હોય ત્યારથી જ તેને સત્સંગ સંબંધી
શાસ્ત્રોનું વાંચન વગેરે કરીને સંસ્કાર આપવા અને અક્ષરપુરુષોત્તમ
મહારાજને વિષે નિષ્ઠા પૂરવી. (૧૭૯)

કુદૃષ્ટ્યા પુરુષૈર્નૈવ સ્ત્રિયો દૃશ્યાઃ કદાચન ।
એવમેવ કુદૃષ્ટ્યા ચ સ્ત્રીભિર્દૃશ્યા ન પૂરુષાઃ ॥૧૮૦ ॥

પુરુષો ક્યારેય કુદૃષ્ટિએ કરીને સ્ત્રીઓને ન જુએ. તે જ રીતે
સ્ત્રીઓ પણ કુદૃષ્ટિએ કરીને પુરુષોને ન જુએ. (૧૮૦)

સ્વીયપત્નીતરાભિસ્તુ રહસિ વસનં સહ ।
આપત્કાલં વિના ક્વાપિ ન કુર્યુર્ગૃહિણો નરાઃ ॥૧૮૧ ॥

गृहस्थाश्रममां रक्षा अेवा पुरुषोअे पोतानी पत्नी सिवाय अन्य स्त्रीओ साथे आपत्काण विना क्यांय पण अेकांतमां न रडेवुं. (१८१)

तथैव नहि नार्योऽपि तिष्ठेयुः स्वपतीतरैः ।

पुरुषैः साकमेकान्ते ह्यापत्तिसमयं विना ॥१८२॥

ते ञ रीते स्त्रीओअे पण पोताना पति सिवाय अन्य पुरुषो साथे आपत्काण विना अेकांतमां न रडेवुं. (१८२)

नरः समीपसम्बन्ध-हीनां स्त्रियं स्पृशेन्नहि ।

नैव स्पृशेत् तथा नारी तादृशं पुरुषान्तरम् ॥१८३॥

पुरुषे समीप संबंध विनानी स्त्रीनो स्पर्श न करवो. ते ञ रीते स्त्रीअे पोताने समीप संबंध विनाना अन्य पुरुषनो स्पर्श न करवो. (१८३)

आपत्कालेऽन्यरक्षार्थं स्पर्शं दोषो न विद्यते ।

अन्यथा नियमाः पाल्या अनापत्तौ तु सर्वदा ॥१८४॥

आपत्काण प्राप्त थतां अन्यनी रक्षा माटे स्पर्श करवामां दोष नथी. परंतु ञो आपत्काण न होय तो सदाय नियमोनुं पालन करवुं. (१८४)

अश्लीलं यत्र दृश्यं स्याद् धर्मसंस्कारनाशकम् ।

नाटकचलचित्रादि तन्न पश्येत् कदाचन ॥१८५॥

ધર્મ અને સંસ્કારોનો નાશ કરે એવાં અશ્લીલ દૃશ્યો જેમાં આવતાં હોય તેવાં નાટકો કે ચલચિત્રો વગેરે ક્યારેય ન જોવાં. (૧૮૫)

મનુષ્યો વ્યસની યઃ સ્યાદ્ નિર્લજ્જો વ્યભિચારવાનૃ ।

તસ્ય સદ્ગો ન કર્તવ્યઃ સત્સદ્ગમાશ્રિતૈર્જનૈઃ ॥૧૮૬ ॥

સત્સંગીજનોએ જે મનુષ્ય વ્યસની, નિર્લજ્જ તથા વ્યભિચારી હોય તેનો સંગ ન કરવો. (૧૮૬)

સદ્ગાચારિત્ર્યહીનાયાઃ કરણીયો નહિ સ્ત્રિયાઃ ।

સ્ત્રીભિઃ સ્વધર્મરક્ષાર્થં પાલ્યાશ્ચ નિયમા દૃઢમ્ ॥૧૮૭ ॥

સ્ત્રીઓએ પોતાના ધર્મની રક્ષા માટે ચારિત્ર્યહીન સ્ત્રીનો સંગ ન કરવો અને દૃઢપણે નિયમોનું પાલન કરવું. (૧૮૭)

ન તાદૃક્ષ્ણુયાદ્ વાચં ગીતં ગ્રન્થં પઠેન્ન ચ ।

પશ્યેન્ન તાદૃશં દૃશ્યં યસ્માત્ કામવિવર્ધનમ્ ॥૧૮૮ ॥

જેણે કરીને કામવાસના વૃદ્ધિ પામે તેવી વાતો કે ગીતો ન સાંભળવાં, પુસ્તકો ન વાંચવાં તથા તેવાં દૃશ્યો ન જોવાં. (૧૮૮)

ધનદ્રવ્યધરાદીનાં સદાડડદાનપ્રદાનયોઃ ।

નિયમા લેખસાક્ષ્યાદેઃ પાલનીયા અવશ્યતઃ ॥૧૮૯ ॥

ધન, દ્રવ્ય તથા જમીન આદિના લેણ-દેણમાં હંમેશાં લિખિત કરવું, સાક્ષીએ સહિત કરવું ઇત્યાદિ નિયમો અવશ્યપણે પાળવા. (૧૮૯)

प्रसङ्गे व्यवहारस्य सम्बन्धिभिरपि स्वकैः ।

लेखादिनियमाः पाल्याः सकलैराश्रितैर्जनैः ॥१९०॥

सर्व आश्रित जनोभे पोताना संबंधीओ साथे पश व्यवहार प्रसंगे लिखित करवुं धत्यादि नियमो पाणवा. (१८०)

न कार्यो व्यवहारश्च दुष्टैर्जनैः सह क्वचित् ।

दीनजनेषु भाव्यं च सत्सङ्गिभिर्दयाऽन्वितैः ॥१९१॥

सत्सङ्गीओभे क्यारेय दुर्जन साथे व्यवहार न करवो अने दीनजनने विषे दयावान थवुं. (१८१)

लौकिकं त्वविचार्यैव सहसा कर्म नाऽऽचरेत् ।

फलादिकं विचार्यैव विवेकेन तद् आचरेत् ॥१९२॥

लौकिक कार्य क्यारेय विचार्या वगर तत्काण न करवुं परंतु इण वगेरेनो विचार करीने विवेकपूर्वक करवुं. (१८२)

लुब्धा कदापि न ग्राह्या कैश्चिदपि जनैरिह ।

नैव कार्यो व्ययो व्यर्थः कार्यः स्वाऽऽयाऽनुसारतः ॥१९३॥

कोई पश मनुष्ये क्यारेय लांय न लेवी. धननो व्यर्थ व्यय न करवो. पोतानी आवकने अनुसारे धननो व्यय करवो. (१८३)

कर्तव्यं लेखनं सम्यक् स्वस्याऽऽयस्य व्ययस्य च ।

नियमाननुसृत्यैव प्रशासनकृतान् सदा ॥१९४॥

प्रशासनना नियमोने अनुसरी हंभेशां पोतानां आवक अने भर्यनी नोंध व्यवस्थित करवी. (१८४)

સ્વાઽઽયાદ્ધિ દશમો ભાગો વિંશોઽથવા સ્વશક્તિતઃ ।

અર્પ્યઃ સેવાપ્રસાદાર્થં સ્વામિનારાયણપ્રભોઃ ॥૧૧૫ ॥

પોતાને પ્રાપ્ત થતી આવકમાંથી પોતાની શક્તિ પ્રમાણે દશમો કે વીશમો ભાગ સ્વામિનારાયણ ભગવાનની સેવા-પ્રસન્નતા માટે અર્પણ કરવો. (૧૮૫)

સ્વોપયોગાઽનુસારેણ પ્રકુર્યાત્ સઙ્ગ્રહં ગૃહી ।

અન્નદ્રવ્યધનાદીનાં કાલશક્ત્યનુસારતઃ ॥૧૧૬ ॥

ગૃહસ્થ પોતાના ઉપયોગને અનુસારે તથા સમય-શક્તિ અનુસાર અનાજ, દ્રવ્ય કે ધનાદિનો સંગ્રહ કરે. (૧૮૬)

અન્નફલાદિભિશ્ચૈવ યથાશક્તિ જલાદિભિઃ ।

પાલિતાઃ પશુપક્ષ્યાદ્યાઃ સંભાવ્યા હિ યથોચિતમ્ ॥૧૧૭ ॥

પાળેલાં પશુ-પક્ષી વગેરેની અન્ન, ફળ, જળ ઇત્યાદિ વડે યથાશક્તિ ઉચિત સંભાવના કરવી. (૧૮૭)

ધનદ્રવ્યધરાદીનાં પ્રદાનાઽઽદાનયોઃ પુનઃ ।

વિશ્વાસહનનં નૈવ કાર્યં ન કપટં તથા ॥૧૧૮ ॥

ધન, દ્રવ્ય કે ભૂમિ વગેરેની લેણ-દેણમાં વિશ્વાસઘાત તથા કપટ ન કરવાં. (૧૮૮)

પ્રદાતું કર્મકારિભ્યઃ પ્રતિજ્ઞાતં ધનાદિકમ્ ।

યથાવાચં પ્રદેયં તદ્ નોનં દેયં કદાચન ॥૧૧૯ ॥

कर्मचारीओने जेटलुं धन आदि आपवानुं वचन आप्युं डोय ते वचन प्रमाणे ते धन आदि आपवुं पण क्यारेय ओछुं न आपवुं. (१८८)

नैव विश्वासघातं हि कुर्यात् सत्सङ्गमाश्रितः ।

पालयेद् वचनं दत्तं प्रतिज्ञातं न लङ्घयेत् ॥२००॥

सत्संगीअे विश्वासघात न करवो. आपेलुं वचन पाणवुं. प्रतिज्ञानुं उल्लंघन न करवुं. (२००)

प्रशास्ता पालयेद् धर्मान् नियता ये सुशासने ।

लोकानां भरणं पुष्टिं कुर्यात् संस्काररक्षणम् ॥२०१॥

स्वास्थ्यशिक्षणसंरक्षा-विद्युदन्नजलादिकैः ।

सुव्यवस्था विधातव्या सर्वाऽभ्युदयहेतुना ॥२०२॥

सुशासन माटे अवश्यपणे जोईअे ते धर्मोने प्रशासके पाणवा. लोकोनुं भरण-पोषण करवुं. संस्कारोनी रक्षा करवी. सर्वेनो अत्युदय थाय ते माटे स्वास्थ्य, शिक्षण, संरक्षण, वीजणी, अनाज, जण वगेरे द्वारा सारी रीते व्यवस्था करवी. (२०१-२०२)

गुणसामर्थ्यरुच्यादि विदित्वैव जनस्य तु ।

तदुचितेषु कार्येषु योजनीयो विचार्य सः ॥२०३॥

कोई पण मनुष्यना गुण, सामर्थ्य, रुचि वगेरे जाणीने; विचार करी तेना माटे उचित अेवां कार्योमां तेने जोडवो. (२०३)

શક્યા ભગવતો યત્ર ભક્તિઃ સ્વધર્મપાલનમ્ ।
તસ્મિન્ દેશે નિવાસો હિ કરણીયઃ સુખેન ચ ॥૨૦૪ ॥

જે દેશને વિષે ભગવાનની ભક્તિ થઈ શકે તથા પોતાના ધર્મનું પાલન થઈ શકે તેવા દેશને વિષે સુખે નિવાસ કરવો. (૨૦૪)

વિદ્યાધનાદિકં પ્રાપ્તું દેશાન્તરં ગતેऽપિ ચ ।
સત્સંગમાદરાત્ તત્ર કુર્યાન્નિયમપાલનમ્ ॥૨૦૫ ॥

વિદ્યા, ધન આદિની પ્રાપ્તિ માટે દેશાંતરમાં જાય ત્યારે ત્યાં પણ આદરથી સત્સંગ કરવો અને નિયમોનું પાલન કરવું. (૨૦૫)

યદ્દેશે હિ સ્વવાસઃ સ્યાત્ તદ્દેશનિયમાશ્ચ યે ।
સર્વથા પાલનીયાસ્તે તત્પ્રશાસનસંમતાઃ ॥૨૦૬ ॥

જે દેશમાં પોતે રહેતા હોય તે દેશના પ્રશાસનને સંમત નિયમોનું સર્વ રીતે પાલન કરવું. (૨૦૬)

સંજાતે દેશકાલાદેવૈપરીત્યે તુ ધૈર્યતઃ ।
અન્તર્ભજેત સાનન્દમ્ અક્ષરપુરુષોત્તમમ્ ॥૨૦૭ ॥

જ્યારે દેશકાળાદિનું વિપરીતપણું થઈ આવે ત્યારે ધીરજ રાખી અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજનું આનંદ સાથે અંતરમાં ભજન કરવું. (૨૦૭)

આપત્કાલે તુ સમ્પ્રાપ્તે સ્વીયવાસસ્થલે તદા ।
તં દેશં હિ પરિત્યજ્ય સ્થેયં દેશાન્તરે સુખમ્ ॥૨૦૮ ॥

पोते જે સ્થાનમાં રહેતા હોય તે સ્થળે આપત્કાળ આવી પડે ત્યારે તે દેશનો ત્યાગ કરી અન્ય દેશને વિષે સુખે નિવાસ કરવો. (૨૦૮)

कार्यं बालैश्च बालाभिर्बाल्याद् विद्याऽभिप्रापणम्।

दुराचारः कुसङ्गश्च त्याज्यानि व्यसनानि च॥२०९॥

નાના બાળકો તથા બાલિકાઓએ બાળપણથી જ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવી. દુરાચાર, કુસંગ અને વ્યસનોનો ત્યાગ કરવો. (૨૦૯)

उत्साहाद् आदरात् कुर्यात् स्वाऽभ्यासं स्थिरचेतसा।

व्यर्थतां न नयेत्कालं विद्यार्थी व्यर्थकर्मसु॥२१०॥

વિદ્યાર્થીએ પોતાનો અભ્યાસ સ્થિર ચિત્તે, ઉત્સાહથી અને આદર થકી કરવો. સમયને વ્યર્થ કર્મોમાં બગાડવો નહીં. (૨૧૦)

बाल्यादेव दृढीकुर्यात् सेवाविनम्रतादिकम्।

निर्बलतां भयं चाऽपि नैव गच्छेत् कदाचन॥२११॥

બાળપણથી જ સેવા, વિનમ્રતા વગેરે દૃઢ કરવાં. ક્યારેય નિર્બળ ન થવું અને ભય ન પામવો. (૨૧૧)

बाल्यादेव हि सत्सङ्गं कुर्याद् भक्तिं च प्रार्थनाम्।

कार्या प्रतिदिनं पूजा पित्रोः पञ्चाङ्गवन्दना॥२१२॥

બાળપણથી જ સત્સંગ, ભક્તિ અને પ્રાર્થના કરવાં. પ્રતિદિન પૂજા કરવી તથા માતા-પિતાને પંચાંગ પ્રણામ કરવા. (૨૧૨)

વિશેષસંયમઃ પાલ્યઃ કૌમાર્યે યૌવને તથા।

અયોગ્યસ્પર્શદૃશ્યાદ્યાસ્ત્યાજ્યાઃ શક્તિવિનાશકાઃ ॥૨૧૩ ॥

કુમાર તથા યુવાન અવસ્થામાં વિશેષ સંયમ પાળવો. શક્તિનો નાશ કરે એવા અયોગ્ય સ્પર્શ, દૃશ્ય વગેરેનો ત્યાગ કરવો. (૨૧૩)

સત્ફલોન્નાયકં કુર્યાદ્ ઉચિતમેવ સાહસમ્।

ન કુર્યાત્ કેવલં યદ્ધિ સ્વમનોલોકરજ્જકમ્ ॥૨૧૪ ॥

સારા ફળને આપે તેવું, ઉન્નતિ કરે તેવું અને ઉચિત હોય તેવું જ સાહસ કરવું. જે કેવળ પોતાના મનનું અને લોકોનું રંજન કરે તેવું સાહસ ન કરવું. (૨૧૪)

નિયતોદ્યમકર્તવ્યે નાડલસ્યમ્ આપ્નુયાત્ ક્વચિત્।

શ્રદ્ધાં પ્રીતિં હરૌ કુર્યાત્ પૂજાં સત્સદ્ગમન્વહમ્ ॥૨૧૫ ॥

પોતાને અવશ્ય કરવાના ઉદ્યમને વિષે ક્યારેય આળસ ન કરવી. ભગવાનને વિષે શ્રદ્ધા અને પ્રીતિ કરવી. પ્રતિદિન પૂજા કરવી અને સત્સંગ કરવો. (૨૧૫)

સદ્ગોડત્ર બલવાલ્લોકે યથાસદ્ગં હિ જીવનમ્।

સતાં સદ્ગમ્ અતઃ કુર્યાત્ કુસદ્ગં સર્વથા ત્યજેત્ ॥૨૧૬ ॥

આ લોકમાં સંગ બળવાન છે. જેવો સંગ હોય તેવું જીવન બને. આથી સારા મનુષ્યોનો સંગ કરવો. કુસંગનો સર્વથા ત્યાગ કરવો. (૨૧૬)

कामाऽऽसक्तो भवेद् यो हि कृतघ्नो लोकवञ्चकः ।

पाखण्डी कपटी यश्च तस्य सङ्गं परित्यजेत् ॥२१७॥

श्रे मनुष्य कामासक्त, कृतघ्नी, लोकोने छेतरनार, पाखंडी तथा कपटी होय तेनो संग त्यजवो. (२१७)

हरेस्तदवताराणां खण्डनं विदधाति यः ।

उपास्तेः खण्डनं यश्च कुरुते परमात्मनः ॥२१८॥

साकृतिकं परब्रह्म मनुते यो निराकृति ।

तस्य सङ्गो न कर्तव्यस्तादृग्रन्थान् पठेन्नहि ॥२१९॥

श्रे मनुष्य भगवान अने तेमना अवतारोनुं षंडन करतो होय, परमात्मान्नी उपासनानुं षंडन करतो होय अने साकार भगवानने निराकार मानतो होय तेनो संग न करवो. तेवा ग्रंथो न वांचवा. (२१८-२१९)

खण्डनं मन्दिराणां यो मूर्तीनां कुरुते हरेः ।

सत्याऽर्हिंसादिधर्माणां तस्य सङ्गं परित्यजेत् ॥२२०॥

श्रे मनुष्य मंदिर अने भगवाननी मूर्तिओनुं षंडन करतो होय, सत्य-अहिंसा आदि धर्मोनुं षंडन करतो होय तेना संगनो त्याग करवो. (२२०)

गुर्वाश्रयविरोधी यो वैदिकशास्त्रखण्डकः ।

भक्तिमार्गविरोधी स्यात् तस्य सङ्गं न चाऽऽचरेत् ॥२२१॥

જે મનુષ્ય ગુરુશરણાગતિનો વિરોધ કરતો હોય, વૈદિક શાસ્ત્રોનું ખંડન કરતો હોય, ભક્તિમાર્ગનો વિરોધ કરતો હોય તેનો સંગ ન કરવો. (૨૨૧)

બુદ્ધિમાનપિ લોકે સ્યાદ્ વ્યાવહારિકકર્મસુ।
ન સેવ્યો ભક્તિહીનશ્ચેચ્છાસ્ત્રપારઙ્ગતોઽપિ વા ॥૨૨૨ ॥

કોઈ મનુષ્ય લોકમાં વ્યાવહારિક કાર્યોમાં બુદ્ધિવાળો હોય અથવા શાસ્ત્રોમાં પારંગત પણ હોય, તેમ છતાં પણ જો તે ભક્તિએ રહિત હોય તો તેનો સંગ ન કરવો. (૨૨૨)

શ્રદ્ધામેવ તિરસ્કૃત્ય હ્યાધ્યાત્મિકેષુ કેવલમ્।
પુરસ્કરોતિ યસ્તર્કં તત્સઙ્ગમાચરેન્નહિ ॥૨૨૩ ॥

આધ્યાત્મિક વિષયોમાં શ્રદ્ધાનો જ તિરસ્કાર કરી જે મનુષ્ય કેવળ તર્કને જ આગળ કરતો હોય તેનો સંગ ન કરવો. (૨૨૩)

સત્સઙ્ગોઽપિ કુસઙ્ગો યો જ્ઞેયઃ સોઽપિ મુમુક્ષુભિઃ।
તત્સઙ્ગશ્ચ ન કર્તવ્યો હરિભક્તૈઃ કદાચન ॥૨૨૪ ॥

મુમુક્ષુ હરિભક્તોએ સત્સંગમાં રહેલ કુસંગને પણ જાણવો અને ક્યારેય તેનો સંગ ન કરવો. (૨૨૪)

હરૌ ગુરૌ ચ પ્રત્યક્ષે મનુષ્યભાવદર્શનઃ।
શિથિલો નિયમે યશ્ચ ન તસ્ય સઙ્ગમાચરેત્ ॥૨૨૫ ॥

जे मनुष्य प्रत्यक्ष भगवान्‌मां अने गुरुमां मनुष्यत्वाव
जोतो डोय अने नियम पाणवामां शिथिल डोय तेनो संग न
करवो. (२२५)

भक्तेषु दोषदृष्टिः स्याद् अवगुणैकभाषकः ।

मनस्वी यो गुरुद्रोही न च तत्सङ्गमाचरेत् ॥२२६ ॥

जे मनुष्य भक्तोमां दोष जोनार, अवगुणानी ज वातो करनार,
मनस्वी अने गुरुद्रोही डोय तेनो संग न करवो. (२२६)

सत्कार्यनिन्दको यश्च सच्छास्त्रनिन्दको जनः ।

सत्सङ्गनिन्दको यश्च तत्सङ्गमाचरेन्नहि ॥२२७ ॥

जे मनुष्य सत्कार्य, सच्छास्त्र तथा सत्संगनी निंदा करतो डोय
तेनो संग न करवो. (२२७)

वचनानां श्रुतेर्यस्य निष्ठाया भञ्जनं भवेत् ।

गुरौ हरौ च सत्सङ्गो तस्य सङ्गं परित्यजेत् ॥२२८ ॥

जेनी वातो सांभणवाथी भगवान्‌, गुरु तथा सत्संगने विषे
निष्ठा टणती डोय तेनो संग त्यजवो. (२२८)

भवेद् यो दृढनिष्ठावान् अक्षरपुरुषोत्तमे ।

दृढभक्तिर्विवेकी च कुर्यात् तत्सङ्गमादरात् ॥२२९ ॥

जेने अक्षरपुरुषोत्तमने विषे दृढ निष्ठा डोय, दृढ भक्ति डोय
अने जे विवेकी डोय तेनो संग आदर थकी करवो. (२२९)

હરેર્ગુરોશ્ચ વાક્યેષુ શઙ્કા યસ્ય ન વિદ્યતે ।
વિશ્વાસુર્બુદ્ધિમાન્ યશ્ચ કુર્યાત્ તત્સઙ્ગમાદરાત્ ॥૨૩૦ ॥

ભગવાન તથા ગુરુનાં વાક્યોમાં જેને સંશય ન હોય, જે વિશ્વાસુ હોય, બુદ્ધિમાન હોય તેનો સંગ આદર થકી કરવો. (૨૩૦)

આજ્ઞાયાઃ પાલને નિત્યં સોત્સાહં તત્પરો દૃઢઃ ।
નિર્માનઃ સરલો યશ્ચ કુર્યાત્ તત્સઙ્ગમાદરાત્ ॥૨૩૧ ॥

આજ્ઞા પાળવામાં જે સદાય ઉત્સાહ સાથે તત્પર હોય, દૃઢ હોય; જે નિર્માની તથા સરળ હોય તેનો સંગ આદર થકી કરવો. (૨૩૧)

હરેર્ગુરોશ્ચરિત્રેષુ દિવ્યેષુ માનુષેષુ યઃ ।
સસ્નેહં દિવ્યતાદર્શી કુર્યાત્ તત્સઙ્ગમાદરાત્ ॥૨૩૨ ॥

ભગવાન અને ગુરુના દિવ્ય તથા મનુષ્ય ચરિત્રોમાં જે સ્નેહપૂર્વક દિવ્યતાનું દર્શન કરતો હોય તેનો સંગ આદર થકી કરવો. (૨૩૨)

તત્પરોઽન્યગુણગ્રાહે વિમુખો દુર્ગુણોક્તિતઃ ।
સુહૃદ્ભાવી ચ સત્સઙ્ગો કુર્યાત્ તત્સઙ્ગમાદરાત્ ॥૨૩૩ ॥

સત્સંગમાં જે મનુષ્ય અન્યના ગુણો ગ્રહણ કરવામાં તત્પર હોય, દુર્ગુણોની વાત ન કરતો હોય, સુહૃદભાવવાળો હોય તેનો સંગ આદર થકી કરવો. (૨૩૩)

લક્ષ્યં યસ્યૈકમાત્રં સ્યાદ્ ગુરુહરિપ્રસન્નતા ।
આચારેઽપિ વિચારેઽપિ કુર્યાત્ તત્સઙ્ગમાદરાત્ ॥૨૩૪ ॥

जेना आचार तथा विचारने विषे गुरुहरिने राज् करवानुं
अेकमात्र लक्ष्य डोय तेनो संग आदर थकी करवो. (२३४)

**स्वसंप्रदायग्रन्थानां यथाशक्ति यथारुचि।
संस्कृते प्राकृते वाऽपि कुर्यात् पठनपाठने ॥२३५ ॥**

पोतानी शक्ति अने रुचि प्रमाणे संस्कृत तथा प्राकृत भाषामां
पोताना संप्रदायना ग्रंथोनुं पठन-पाठन करवुं. (२३५)

**स्वामिवार्ताः पठेन्नित्यं तथैव वचनामृतम्।
गुणातीतगुरूणां च चरितं भावतः पठेत् ॥२३६ ॥**

वचनामृत, स्वामीनी वातो तथा गुणातीत गुरुओनां
जवनचरित्रो नित्ये भावथी वांयवां. (२३६)

**उपदेशाश्चरित्राणि स्वामिनारायणप्रभोः।
गुणातीतगुरूणां च सत्सङ्गिनां हि जीवनम् ॥२३७ ॥
अतस्तच्छ्रवणं कुर्याद् मननं निदिध्यासनम्।
महिम्ना श्रद्धया भक्त्या प्रत्यहं शान्तचेतसा ॥२३८ ॥**

स्वामिनारायण भगवान तथा गुणातीत गुरुओनां उपदेशो अने
चरित्रो सत्संगीओनुं जवन छे. तेथी सत्संगीअे तेनुं शांत चित्ते
श्रवण, मनन तथा निदिध्यासन महिमाअे सडित, श्रद्धापूरवक तथा
भक्तिथी रोज करवुं. (२३७-२३८)

**सांप्रदायिकसिद्धान्त-बाधकरं हि यद् वचः।
पठ्यं श्रव्यं न मन्तव्यं संशयोत्पादकं च यत् ॥२३९ ॥**

સંપ્રદાયના સિદ્ધાંતોમાં બાધ કરે તથા સંશય ઉત્પન્ન કરે તેવાં વચનો વાંચવાં, સાંભળવાં કે માનવાં નહીં. (૨૩૯)

સ્વામિનારાયણે ભક્તિં પરાં દૃઢયિતું હૃદિ ।

ગુરુહરેઃ સમાદેશાચ્ચાતુર્માસ્યે વ્રતં ચરેત્ ॥૨૪૦ ॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાનને વિષે હૃદયમાં પરાભક્તિ દૃઢ કરવા ગુરુહરિના આદેશથી ચાતુર્માસમાં વ્રત કરવું. (૨૪૦)

ચાન્દ્રાયણોપવાસાદિર્મન્ત્રજપઃ પ્રદક્ષિણાઃ ।

કથાશ્રુતિર્દંડવચ્ચ પ્રણામા અધિકાસ્તદા ॥૨૪૧ ॥

ઇત્યેવમાદિરૂપેણ શ્રદ્ધયા પ્રીતિપૂર્વકમ્ ।

હરિપ્રસન્નતાં પ્રાપ્તું વિશેષાં ભક્તિમાચરેત્ ॥૨૪૨ ॥

તેમાં ચાન્દ્રાયણ, ઉપવાસ વગેરે તથા મંત્રજપ, પ્રદક્ષિણા, કથાશ્રવણ, અધિક દંડવત્ પ્રણામ કરવા ઇત્યાદિરૂપે શ્રદ્ધાએ કરીને, પ્રીતિપૂર્વક અને ભગવાનનો રાજીવો પ્રાપ્ત કરવા વિશેષ ભક્તિનું આચરણ કરવું. (૨૪૧-૨૪૨)

સમ્પ્રદાયસ્ય શાસ્ત્રાણાં પઠનં પાઠનં તદા ।

યથારુચિ યથાશક્તિ કુર્યાદ્ નિયમપૂર્વકમ્ ॥૨૪૩ ॥

ત્યારે પોતાની રુચિ તથા શક્તિ પ્રમાણે સંપ્રદાયનાં શાસ્ત્રોનું નિયમપૂર્વક પઠન-પાઠન કરવું. (૨૪૩)

સર્વેઃ સત્સદ્ગિભિઃ કાર્યાઃ પ્રીતિં વર્ધયિતું હરૌ ।

ઉત્સવા ભક્તિભાવેન હર્ષેણોલ્લાસતસ્તથા ॥૨૪૪ ॥

लगवानने विषे प्रीति वधारवा सारु सर्वे सत्संगीओअे दुर्ष
अने उल्लासथी भक्तिभावे उत्सवो करवा. (२४४)

जन्ममहोत्सवा नित्यं स्वामिनारायणप्रभोः ।

ब्रह्माऽक्षरगुरुणां च कर्तव्या भक्तिभावतः ॥२४५ ॥

लगवान स्वामिनारायण तथा अक्षरब्रह्म गुरुओना
जन्ममहोत्सवो भक्तिभावथी हुंमेशां उजववा. (२४५)

हरेगुरोर्विशिष्टानां प्रसङ्गानां दिनेषु च ।

सत्सङ्गाभिर्यथाशक्ति कार्याः पर्वोत्सवा जनैः ॥२४६ ॥

सत्संगी जनोअे श्रीहरि तथा गुरुना विशिष्ट प्रसंगोने दिवसे
यथाशक्ति पर्वोत्सवो करवां. (२४६)

सवाद्यं कीर्तनं कार्यं पर्वोत्सवेषु भक्तिततः ।

महिम्नश्च कथावार्ता करणीया विशेषतः ॥२४७ ॥

पर्वोत्सवोने विषे भक्तिअे करीने सवाद्य कीर्तन करवुं अने
विशेषे करीने महिमानी वातो करवी. (२४७)

चैत्रशुक्लनवम्यां हि कार्यं श्रीरामपूजनम् ।

कृष्णाऽष्टम्यां तु कर्तव्यं श्रावणे कृष्णपूजनम् ॥२४८ ॥

चैत्र सुद नोमने दिवसे रामचंद्र लगवाननुं पूजन करवुं. श्रावण
वद आठमने दिवसे कृष्ण लगवाननुं पूजन करवुं. (२४८)

शिवरात्रौ हि कर्तव्यं पूजनं शङ्करस्य च ।
गणेशं भाद्रशुक्लायां चतुर्थ्यां पूजयेत् तथा ॥२४९॥

शिवरात्रिने विषे शंकर भगवाननुं पूजन करवुं. भादरवा सुद
थोथने दिवसे गणपतिनुं पूजन करवुं. (२४८)

मारुतिम् आश्विने कृष्ण-चतुर्दश्यां हि पूजयेत् ।
मार्गे मन्दिरसंप्राप्तौ तद्देवं प्रणमेद् हृदा ॥२५०॥

आसो वद थौदशने दिवस अनुमाननुं पूजन करवुं. मार्गे
जतां कोर्ष मंदिर आवे तो ते देवने भावथी प्रणाम करवा. (२५०)

विष्णुश्च शङ्करश्चैव पार्वती च गजाननः ।
दिनकरश्च पञ्चैता मान्याः पूज्या हि देवताः ॥२५१॥

विष्णु, शंकर, पार्वती, गणपति तथा सूर्य अे पांच देवता पूज्यपणे
मानवा. (२५१)

परिरक्षेद् दृढां निष्ठाम् अक्षरपुरुषोत्तमे ।
तथाऽपि नैव कर्तव्यं देवताऽन्तरनिन्दनम् ॥२५२॥

अक्षरपुरुषोत्तम मडाराजने विषे दृढ निष्ठा राभवी. तेम छतां
कोर्ष पण अन्य देवोनी निंदा न करवी. (२५२)

धर्मा वा संप्रदाया वा येऽन्ये तदनुयायिनः ।
न ते द्वेष्या न ते निन्द्या आदर्यव्याश्च सर्वदा ॥२५३॥

अन्य धर्मा, संप्रदायो के तेमना अनुयायीओने विषे द्वेष न
करवो. तेमनी निंदा न करवी. तेमने सदा आदर आपवो. (२५३)

मन्दिराणि च शास्त्राणि सन्तस्तथा कदाचन।
न निन्द्यास्ते हि सत्कार्या यथाशक्ति यथोचितम् ॥२५४॥

मंदिरो, शास्त्रो अने संतोनी क्यारेय निंदा न करवी. पोतानी शक्ति प्रमाणे तेमनो यथोचित सत्कार करवो. (२५४)

संयमनोपवासादि यद्यत्तपः समाचरेत्।
प्रसादाय हरेस्तत्तु भक्त्यर्थमेव केवलम् ॥२५५॥

संयम, उपवास ँत्यादि जे जे तपनुं आयरण करवुं ते तो केवण भगवानने राख करवा तथा भक्ति माटे ज करवुं. (२५५)

एकादश्या व्रतं नित्यं कर्तव्यं परमादरात्।
तद्दिने नैव भोक्तव्यं निषिद्धं वस्तु कर्हिचित् ॥२५६॥

अेकादशीनुं व्रत सदाय परम आदर थकी करवुं. ते दिवसे निषिद्ध वस्तु क्यारेय न जमवी. (२५६)

उपवासे दिवानिद्रां प्रयत्नतः परित्यजेत्।
दिवसनिद्रया नश्येद् उपवासात्मकं तपः ॥२५७॥

उपवासने विषे दिवसनी निद्रानो प्रयत्नपूर्वक त्याग करवो. दिवसे लीधेली निद्राथी उपवासरूपी तप नाश पामे छे. (२५७)

स्वामिनारायणेनेह स्वयं यद्धि प्रसादितम्।
गुरुभिश्चाऽक्षरब्रह्म-स्वरूपैर्यत् प्रसादितम् ॥२५८॥
तेषां स्थानविशेषाणां यात्रां कर्तुं य इच्छति।
तद्यात्रां स जनः कुर्याद् यथाशक्ति यथारुचि ॥२५९॥

ભગવાન સ્વામિનારાયણે પોતે જે સ્થાનોને પ્રસાદીભૂત કર્યા છે, અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુઓએ જે સ્થાનોને પ્રસાદીભૂત કર્યા છે, તે સ્થાનોની યાત્રા કરવાની ઈચ્છા હોય તેણે પોતાની શક્તિ અને રુચિ પ્રમાણે કરવી. (૨૫૮-૨૫૯)

અયોધ્યાં મથુરાં કાશીં કેદારં બદરીં વ્રજેત્ ।

રામેશ્વરાદિ તીર્થં ચ યથાશક્તિ યથારુચિ ॥૨૬૦ ॥

અયોધ્યા, મથુરા, કાશી, કેદારનાથ, બદરીનાથ તથા રામેશ્વર ઇત્યાદિ તીર્થોની યાત્રાએ પોતાની શક્તિ અને રુચિ પ્રમાણે જવું. (૨૬૦)

મર્યાદા પાલનીયૈવ સર્વૈર્મન્દિરમાગતૈઃ ।

નાર્યો નૈવ નરૈઃ સ્પૃશ્યા નારીભિશ્ચ નરાસ્તથા ॥૨૬૧ ॥

મંદિરમાં આવેલ સૌ કોઈએ મર્યાદાનું પાલન અવશ્ય કરવું. મંદિરને વિષે આવેલ પુરુષોએ સ્ત્રીનો સ્પર્શ ન કરવો તથા સ્ત્રીઓએ પુરુષનો સ્પર્શ ન કરવો. (૨૬૧)

નિયમમનુસૃત્યૈવ સત્સંગસ્ય તુ મન્દિરે ।

વસ્ત્રાણિ પરિધેયાનિ સ્ત્રીભિઃ પુમ્ભિશ્ચ સર્વદા ॥૨૬૨ ॥

સ્ત્રીઓ તથા પુરુષોએ હંમેશાં સત્સંગના નિયમ અનુસાર મંદિરને વિષે વસ્ત્રો પહેરવાં. (૨૬૨)

ગચ્છેદ્ યદા દર્શનાર્થં ભક્તજનો હરેર્ગુરોઃ ।

રિક્તેન પાણિના નૈવ ગચ્છેત્ તદા કદાચન ॥૨૬૩ ॥

ભક્તજને ભગવાન કે ગુરુનાં દર્શને ક્યારેય ખાલી હાથે ન જવું. (૨૬૩)

આદિત્યચન્દ્રયોગ્રાહ-કાલે સત્સદ્ગિભિઃ સમૈઃ ।
 પરિત્યજ્ય ક્રિયાઃ સર્વાઃ કર્તવ્યં ભજનં હરેઃ ॥૨૬૪ ॥
 નિદ્રાં ચ ભોજનં ત્યક્ત્વા તદૈકત્રોપવિશ્ય ચ ।
 કર્તવ્યં ગ્રાહમુક્ત્યન્તં ભગવત્કીર્તનાદિકમ્ ॥૨૬૫ ॥

સર્વે સત્સંગીઓએ સૂર્ય કે ચન્દ્રના ગ્રહણ કાળે સર્વ ક્રિયાઓનો ત્યાગ કરી ભગવાનનું ભજન કરવું. તે સમયે નિદ્રા તથા ભોજનનો ત્યાગ કરીને એક સ્થળે બેસીને ગ્રહણ પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી ભગવત્કીર્તનાદિ કરવું. (૨૬૪-૨૬૫)

ગ્રાહમુક્તૌ સવસ્ત્રં હિ કાર્યં સ્નાનં સમૈર્જનૈઃ ।
 ત્યાગિભિશ્ચ હરિઃ પૂજ્યો દેયં દાનં ગૃહસ્થિતૈઃ ॥૨૬૬ ॥

ગ્રહણની મુક્તિ થયે સર્વ જનોએ સવસ્ત્ર સ્નાન કરવું. ત્યાગીઓએ ભગવાનની પૂજા કરવી અને ગૃહસ્થોએ દાન કરવું. (૨૬૬)

જન્મનો મરણસ્યાઽપિ વિધયઃ સૂતકાદયઃ ।
 સત્સદ્ગરીતિમાશ્રિત્ય પાલ્યાઃ શ્રાદ્ધાદયસ્તથા ॥૨૬૭ ॥

જન્મ-મરણની સૂતક તથા શ્રાદ્ધ વગેરે વિધિઓ સત્સંગની રીતને અનુસરી પાળવી. (૨૬૭)

પ્રાયશ્ચિત્તમનુષ્ઠેયં જાતે ત્વયોગ્યવર્તને ।

પરમાત્મપ્રસાદાર્થં શુદ્ધેન ભાવતસ્તદા ॥૨૬૮ ॥

કોઈ અયોગ્ય આચરણ થઈ જાય ત્યારે ભગવાનને રાજી કરવા શુદ્ધ ભાવે પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું. (૨૬૮)

આપત્કાલે તુ સત્યેવ હ્યાપદો ધર્મમાચરેત્ ।

અલ્પાપત્તિં મહાપત્તિં મત્વા ધર્મં ન સંત્યજેત્ ॥૨૬૯ ॥

આપત્કાળમાં જ આપદ્ધર્મ આચરવો. અલ્પ આપત્તિને મોટી આપત્તિ માની લઈ ધર્મનો ત્યાગ ન કરવો. (૨૬૯)

આપત્તૌ કષ્ટદાયાં તુ રક્ષા સ્વસ્ય પરસ્ય ચ ।

યથૈવ સ્યાત્ તથા કાર્યં રક્ષતા ભગવદ્બલમ્ ॥૨૭૦ ॥

કષ્ટ આપે તેવી આપત્તિ આવી પડે ત્યારે ભગવાનનું બળ રાખી જે રીતે પોતાની તથા અન્યની રક્ષા થાય તેમ કરવું. (૨૭૦)

આપત્તૌ પ્રાણનાશિન્યાં પ્રાપ્તાયાં તુ વિવેકિના ।

ગુર્વાદેશાઽનુસારેણ પ્રાણાન્ રક્ષેત્ સુખં વસેત્ ॥૨૭૧ ॥

વિવેકી મનુષ્યે પ્રાણનો નાશ થાય તેવી આપત્તિ આવી પડે ત્યારે ગુરુના આદેશોને અનુસરીને પ્રાણની રક્ષા કરવી અને સુખે રહેવું. (૨૭૧)

સત્સદ્ગરીતિમાશ્રિત્ય ગુર્વાદેશાઽનુસારતઃ ।

પરિશુદ્ધેન ભાવેન સર્વૈઃ સત્સદ્ગિભિર્જનૈઃ ॥૨૭૨ ॥

देशं कालमवस्थां च स्वशक्तिमनुसृत्य च ।
आचारो व्यवहारश्च प्रायश्चित्तं विधीयताम् ॥२७३॥

सर्वे सत्संगी जनोभे सत्संगनी रीत प्रमाणे, गुरुना आदेश अनुसार, परिशुद्ध भावथी देश, काण, अवस्था तथा पोतानी शक्ति प्रमाणे आचार, व्यवहार अने प्रायश्चित्त करवां. (२७२-२७३)

जीवनम् उन्नतिं याति धर्मनियमपालनात् ।
अन्यश्चाऽपि सदाचारपालने प्रेरितो भवेत् ॥२७४॥

धर्म-नियम पाणवाथी जिवन उन्नत थाय छे अने अन्यने पण सदाचार पाणवाथी प्रेरण मणे छे. (२७४)

भूतप्रेतपिशाचादेर्भयं कदापि नाऽऽप्नुयात् ।
ईदृक्शङ्काः परित्यज्य हरिभक्तः सुखं वसेत् ॥२७५॥

भगवानना भक्ते क्यारेय भूत, प्रेत, पिशाच आदिनी भीक न राखवी. आवी आशंकाओनो त्याग करीने सुखे रडेवुं. (२७५)

शुभाऽशुभप्रसङ्गेषु महिमसहितं जनः ।
पवित्रां सहजानन्द-नामावलिं पठेत् तथा ॥२७६॥

शुभ तथा अशुभ प्रसंगोने विषे महिमाभे सहित पवित्र सहजानंद नामावलीनो पाठ करवो. (२७६)

कालो वा कर्म वा माया प्रभवेनैव कर्हिचित् ।
अनिष्टकरणे नूनं सत्सङ्गाऽऽश्रयशालिनाम् ॥२७७॥

જેઓને સત્સંગનો આશ્રય થયો છે તેમનું કાળ, કર્મ કે માયા ક્યારેય અનિષ્ટ કરવા સમર્થ થતાં જ નથી. (૨૭૭)

અયોગ્યવિષયાશ્ચૈવમ્ અયોગ્યવ્યસનાનિ ચ ।

આશઙ્કાઃ સંપરિત્યાજ્યાઃ સત્સઙ્ગમાશ્રિતૈઃ સદા ॥૨૭૮ ॥

સત્સંગીઓએ અયોગ્ય વિષયો, વ્યસનો તથા વહેમનો સદાય ત્યાગ કરવો. (૨૭૮)

નૈવ મન્યેત કર્તૃત્વં કાલકર્માદિકસ્ય તુ ।

મન્યેત સર્વકર્તારમ્ અક્ષરપુરુષોત્તમમ્ ॥૨૭૯ ॥

કાળ, કર્મ આદિનું કર્તાપણું ન માનવું. અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને સર્વકર્તા માનવા. (૨૭૯)

વિપત્તિષુ ધરેદ્ધૈર્યં પ્રાર્થનં યત્નમાચરેત્ ।

ભજેત દૃઢવિશ્વાસમ્ અક્ષરપુરુષોત્તમે ॥૨૮૦ ॥

વિપત્તિ આવે ત્યારે ધીરજ રાખવી, પ્રાર્થના કરવી, પ્રયત્ન કરવો અને અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને વિષે દૃઢ વિશ્વાસ રાખવો. (૨૮૦)

ત્યાગાઽઽશ્રમેચ્છુના દીક્ષા ગ્રાહ્યા બ્રહ્માઽક્ષરાદ્ ગુરોઃ ।

બ્રહ્મચર્યં સદા સર્વેઃ પાલ્યં ત્યાગિભિરષ્ટધા ॥૨૮૧ ॥

ત્યાગાશ્રમ ગ્રહણ કરવાની ઈચ્છા હોય તેમણે અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુ પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરવી. સર્વે ત્યાગીઓએ સદા અષ્ટપ્રકારે બ્રહ્મચર્ય પાળવું. (૨૮૧)

धनं तु त्यागिभिस्त्याज्यं रक्ष्यं स्वीयतया न च।

स्पृश्यं नैवाऽपि वित्तं च त्यागिभिस्तु कदाचन ॥२८२॥

त्यागीओअे धननो त्याग करवो अने पोतानुं करीने राखवुं नही. धननो स्पर्श पण न ज करवो. (२८२)

त्यागिभिः प्रीतिवृद्ध्यर्थम् अक्षरपुरुषोत्तमे।

निष्कामत्वं सदा धार्यं निर्लोभत्वं सदैव च ॥२८३॥

निःस्वादत्वं सदा धार्यं निःस्नेहत्वं तथैव च।

निर्मानत्वं सदा धार्यम् अन्ये च त्यागिनो गुणाः ॥२८४॥

त्यागीओअे अक्षरपुरुषोत्तम महाराजने विषे प्रीति वधारवा सारु सदा निष्कामपणुं, निर्लोभपणुं, निःस्वादपणुं, निःस्नेहपणुं, निर्मानपणुं तथा त्यागीना अन्य गुणो धारण करवा. (२८३-२८४)

स्वाऽऽत्मब्रह्मैकतां प्राप्य स्वामिनारायणो हरिः।

सर्वदा भजनीयो हि त्यागिभिर्दिव्यभावतः ॥२८५॥

त्यागीओअे पोताना आत्मानाी ब्रह्म संगाथे अेकता प्राप्त करीने दिव्यभावे सदाय स्वामिनारायण भगवानने भजवा. (२८५)

त्यागो न केवलं त्यागस्त्यागो भक्तिमयस्त्वयम्।

परित्यागो ह्ययं प्राप्तुम् अक्षरपुरुषोत्तमम् ॥२८६॥

ત્યાગ એ કેવળ ત્યાગ જ નથી પરંતુ આ ત્યાગ તો ભક્તિમય છે. આ ત્યાગ અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને પામવા માટે છે. (૨૮૬)

આજ્ઞોપાસનસિદ્ધાન્તાઃ સર્વજીવહિતાવહાઃ ।

દુઃખવિનાશકા એતે પરમસુખદાયકાઃ ॥૨૮૭॥

આજ્ઞા-ઉપાસના સંબંધી આ સિદ્ધાંતો સર્વજીવહિતાવહ છે, દુઃખવિનાશક છે અને પરમસુખદાયક છે. (૨૮૭)

एतच्छास्त्रानुसारेण यः प्रीत्या श्रद्धया जनः ।

आज्ञोपासनयोर्दाढ्यं प्रकुर्यात् स्वस्य जीवने ॥૨૮૮॥

हरेः प्रसन्नतां प्राप्य तत्कृपाभाजनो भवेत् ।

जीवन्नेव स्थितिं ब्राह्मीं शास्त्रोक्तामાપ્નુયાત્ સ ચ ॥૨૮૯॥

धर्मैकान्तिकसंसिद्धिम् आप्नुते दिव्यमक्षरम् ।

शाश्वतं भगवद्धाम मुक्तिमात्यन्तिकीं सुखम् ॥૨૯૦॥

આ શાસ્ત્રને અનુસરીને જે જન શ્રદ્ધા અને પ્રીતિથી પોતાના જીવનમાં આજ્ઞા-ઉપાસનાની દૃઢતા કરે, તે ભગવાનનો રાજીપો પ્રાપ્ત કરી તેમની કૃપાનું પાત્ર થાય છે. શાસ્ત્રોમાં કહેલ બ્રાહ્મી સ્થિતિને તે જીવતાં છતાં જ પ્રાપ્ત કરે છે. એકાંતિક ધર્મ સિદ્ધ કરે છે. ભગવાનના શાશ્વત, દિવ્ય એવા અક્ષરધામને પામે છે, આત્યંતિક મુક્તિ મેળવે છે અને સુખ પ્રાપ્ત કરે છે. (૨૮૮-૨૯૦)

अक्षरब्रह्मसाधर्म्यं संप्राप्य दासभावतः ।

पुरुषोत्तमभक्तिर्हि मुक्तिरात्यन्तिकी मता ॥૨૯૧॥

अक्षरब्रह्मनुं साधर्म्यं प्राप्तं करी पुरुषोत्तमनी दासत्वावे भक्तिं
करवी अ मुक्तिं मानवामां आवी छे. (२८१)

संक्षिप्याऽत्र कृतं ह्येवम् आज्ञोपासनवर्णनम् ।
तद्विस्तरं विजानीयात् सांप्रदायिकशास्त्रतः ॥२९२॥

आ रीते संक्षेपे करीने अहीं आज्ञा तथा उपासनानुं वर्णनं कर्तुं.
तेनो विस्तारं संप्रदायनां शास्त्रो थकी जाणवो. (२८२)

एतत्सत्सङ्गदीक्षेति शास्त्रस्य प्रतिवासरम् ।
कार्यः सत्सङ्गिभिः पाठ एकाग्रचेतसा जनैः ॥२९३॥
पठने चाऽसमर्थैस्तु श्रव्यं तत् प्रीतिपूर्वकम् ।
आचरितुं च कर्तव्यः प्रयत्नः श्रद्धया तथा ॥२९४॥

सत्संगी जनोअे प्रतिदिन आ 'सत्संगदीक्षा' शास्त्रनो अेकाग्र
यित्ते पाठ करवो. पाठ करवा असमर्थ डोय तेमणे प्रीतिपूर्वक
तेनुं श्रवण करवुं. अने श्रद्धाथी ते रीते आयरवा प्रयत्न
करवो. (२८३-२८४)

परमात्मा परं ब्रह्म स्वामिनारायणो हरिः ।
सिद्धान्तं स्थापयामास ह्यक्षरपुरुषोत्तमम् ॥२९५॥
गुरवश्च गुणातीताश्चक्रुस्तस्य प्रवर्तनम् ।
विरचितमिदं शास्त्रं तत्सिद्धान्ताऽनुसारतः ॥२९६॥

परमात्मा परब्रह्म स्वामिनारायण भगवाने अक्षरपुरुषोत्तम
सिद्धांतनी स्थापना करी अने गुणातीत गुरुओअे तेनुं प्रवर्तनं कर्तुं.
ते सिद्धांत अनुसार आ शास्त्र रच्युं छे. (२८५-२८६)

कृपयैवाऽवतीर्णोऽत्र मुमुक्षुमोक्षहेतुना ।
 परब्रह्म दयालुर्हि स्वामिनारायणो भुवि ॥२९७॥
 सकलाऽऽश्रितभक्तानां योगक्षेमौ तथाऽवहत् ।
 व्यधात् स द्विविधं श्रेय आमुष्मिकं तथैहिकम् ॥२९८॥

परब्रह्म दयालु स्वामिनारायण भगवान् कृपाये करीने ज मुमुक्षुओना मोक्ष माटे आ लोकमां अवतर्या. सकण आश्रित भक्तोनां योगक्षेमनुं वडन क्युं अने आ लोक तथा परलोक ऐम अंने प्रकारनुं ऐमणे कल्याण क्युं. (२९७-२९८)

सर्वत्रैवाऽभिवर्षन्तु सदा दिव्याः कृपाऽऽशिषः ।
 परमात्मपरब्रह्म-स्वामिनारायणप्रभोः ॥ २९९ ॥

सर्वत्र परमात्मा परब्रह्म स्वामिनारायण भगवान्ना द्विव्य कृपाशिष सदा वरसे. (२९९)

सर्वेषां सर्वदुःखानि तापत्रयमुपद्रवाः ।
 क्लेशास्तथा विनश्येयुरज्ञानं संशया भयम् ॥३००॥

सर्वेनां सर्व दुःखो, त्रण ताप, उपद्रवो, क्लेशो, अज्ञान, संशयो तथा भय विनाश पामे. (३००)

भगवत्कृपया सर्वे स्वास्थ्यं निरामयं सुखम् ।
 प्राप्नुवन्तु परां शान्तिं कल्याणं परमं तथा ॥३०१॥

भगवान्नी कृपाथी सर्वे निरामय स्वास्थ्य, सुख, परम शांति तथा परम कल्याण पामो. (३०१)

न कश्चित् कस्यचित् कुर्याद् द्रोहं द्वेषं तथा जनः ।
सेवन्तामादरं सर्वे सर्वदैव परस्परम् ॥ ३०२ ॥

कोई मनुष्य कोईनो द्रोह तथा द्वेष न करे. सर्वे सदाय
परस्पर आदर सेवे. (३०२)

सर्वेषां जायतां प्रीतिर्दृढा निष्ठा च निश्चयः ।
विश्वासो वर्धतां नित्यम् अक्षरपुरुषोत्तमे ॥ ३०३ ॥

अक्षरपुरुषोत्तमने विषे सर्वने दृढ प्रीति, निष्ठा, निश्चय थाय
अने विश्वास सदाय वृद्धि पाभे. (३०३)

भवन्तु बलिनः सर्वे भक्ताश्च धर्मपालने ।
आप्नुयुः सहजानन्द-परात्मनः प्रसन्नताम् ॥ ३०४ ॥

सर्वे लक्तो धर्म पाणवाभां बणिया थाय अने सहजानंद
परमात्मान्नी प्रसन्नता प्राप्त करे. (३०४)

प्रशान्तैर्जायतां युक्तो मनुष्यैर्धर्मशालिभिः ।
संसारः साधनाशीलैरध्यात्ममार्गसंस्थितैः ॥ ३०५ ॥

संसार प्रशांत, धर्मवान, साधनाशील तथा अध्यात्ममार्ग
यालनारा मनुष्योथी युक्त थाय. (३०५)

एक्यं मिथः सुहृद्भावो मैत्री कारुण्यमेव च ।
सहनशीलता स्नेहः सर्वजनेषु वर्धताम् ॥ ३०६ ॥

सर्व मनुष्योभां परस्पर अेकता, सुहृद्भाव, मैत्री, करुणा,
सहनशीलता तथा स्नेह वृद्धि पाभे. (३०६)

સત્સદ્ગો દિવ્યસમ્બન્ધાદ્ બ્રહ્મણઃ પરબ્રહ્મણઃ ।
સર્વેષાં જાયતાં દાહૃયં નિર્દોષદિવ્યભાવયોઃ ॥૩૦૭॥

બ્રહ્મ તથા પરબ્રહ્મના દિવ્ય સંબંધે કરીને સત્સંગને વિષે સર્વને નિર્દોષભાવ તથા દિવ્યભાવની દૃઢતા થાય. (૩૦૭)

અક્ષરરૂપતાં સર્વે સંપ્રાપ્ય સ્વાત્મનિ જનાઃ ।
પ્રાપ્નુયુઃ સહજાનન્દે ભક્તિં હિ પુરુષોત્તમે ॥૩૦૮॥

સર્વ જનો પોતાના આત્માને વિષે અક્ષરરૂપતા પ્રાપ્ત કરી પુરુષોત્તમ સહજાનંદની ભક્તિ પ્રાપ્ત કરે. (૩૦૮)

માઘસ્ય શુક્લપञ्चમ્યામ્ આરબ્ધમસ્ય લેખનમ્ ।
પવિત્રે વિક્રમાબ્દે હિ રસર્ષિખદ્વિસંમિતે ॥૩૦૯॥
ચૈત્રશુક્લનવમ્યાં ચ સ્વામિનારાયણપ્રભોઃ ।
તચ્ચ સંપૂર્ણતાં પ્રાપ્તં દિવ્યજન્મમહોત્સવે ॥૩૧૦॥

વિક્રમ સંવત્ ૨૦૭૬ના માઘ શુક્લ પંચમીએ આ શાસ્ત્ર લખવાનો આરંભ કર્યો અને ચૈત્ર સુદ નવમીએ સ્વામિનારાયણ ભગવાનના દિવ્ય જન્મમહોત્સવે તે સંપૂર્ણ થયું. (૩૦૯-૩૧૦)

ઉપાસ્યસહજાનન્દ-હરયે પરબ્રહ્મણે ।
મૂલાઽક્ષરગુણાતીતાનન્દાય સ્વામિને તથા ॥૩૧૧॥
ભગતજીમહારાજ-સાક્ષાદ્વિજ્ઞાનમૂર્તયે ।
યજ્ઞપુરુષદાસાય સત્યસિદ્ધાન્તરક્ષિણે ॥ ૩૧૨ ॥

वात्सल्याऽऽर्द्राऽऽत्मने नित्यम् आनन्दब्रह्मयोगिने ।
 विश्ववन्द्यविनम्राय गुरवे प्रमुखाय च ॥ ३१३ ॥
 अञ्जलिः शास्त्ररूपोऽयं सानन्दं भक्तिभावतः ।
 अर्प्यते प्रमुखस्वामि-जन्मशताब्दिपर्वणि ॥ ३१४ ॥

उपास्य परब्रह्म सङ्गानन्द श्रीहरि तथा मूढ अक्षर
 गुणातीतानन्द स्वामी, साक्षाद् ज्ञानमूर्ति समा भगवत्त्व मङ्गराज,
 सत्य सिद्धांतना रक्षक अेवा यज्ञपुरुषदासत्त्व (शास्त्रीत्त्व मङ्गराज),
 सदाय वात्सल्यबीना अने आनंदमय ब्रह्म अेवा योगीत्त्व मङ्गराज
 तथा विश्वबंध अने विनम्र अेवा गुरु प्रमुखस्वामी मङ्गराजने आ
 शास्त्रज्ञपी अंजलि प्रमुखस्वामी मङ्गराजना जन्म शताब्दी पर्वे
 सानंद भक्तिभावे अर्पण करवामां आवे छे. (३११-३१४)

तनोतु सकले विश्वे परमानन्दमङ्गलम् ।
 स्वामिनारायणः साक्षाद् अक्षरपुरुषोत्तमः ॥ ३१५ ॥

स्वामिनारायण भगवान् अेटले के साक्षात् अक्षरपुरुषोत्तम
 मङ्गराज सकल विश्वमां परम आनंद-भंगणने विस्तारे. (३१५)

इति परब्रह्मस्वामिनारायणप्रबोधिताऽऽज्ञोपासनसिद्धान्तनिरूपकं
 प्रकटब्रह्मस्वरूपश्रीमहन्तस्वामिमहाराजैः स्वहस्ताऽक्षरैर्गुर्जरभाषया
 लिखितं महामहोपाध्यायेन साधुभद्रेशदासेन च संस्कृतश्लोकेषु
 निबद्धं सत्सङ्गदीक्षेति शास्त्रं सम्पूर्णम् ।

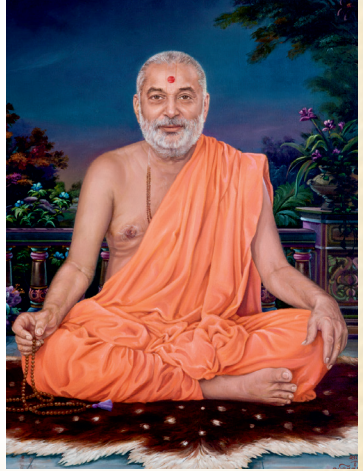
બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રાગજી ભક્ત

બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજ

બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજ

બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રમુખસ્વામી મહારાજ

પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ
મહેંત સ્વામી મહારાજ

‘આજ્ઞા ને ઉપાસના
એ બે પાંખો છે, તેને મૂકવી જ નહીં,
તો સહેજે જ અક્ષરધામમાં જવાશે
એમાં કાંઈ સંશય નથી.’
- અક્ષરબ્રહ્મ શ્રી ગુણાતીતાનંદ સ્વામી

